

UTJECAJ PANDEMIJE COVID-19 NA EKONOMSKE ODNOS E S INOZEMSTVOM

Jukić, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:469828>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski sveučilišni studij, Marketing

Ivana Jukić

**„UTJECAJ PANDEMIJE COVID-19 NA EKONOMSKE
ODNOSE S INOZEMSTVOM“**

Završni rad

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski sveučilišni studij, Marketing

Ivana Jukić

**„UTJECAJ PANDEMIJE COVID-19 NA EKONOMSKE
ODNOSE S INOZEMSTVOM“**

Završni rad

Kolegij: Gospodarstvo Hrvatske

JMBAG: 0010225973

e-mail: ijukic@efos.hr

Mentor: Izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

Osijek, 2021.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Undergraduate Study, Marketing

Ivana Jukić

**„THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON FOREIGN
ECONOMIC RELATIONS“**

Final paper

Osijek, 2021.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ZAVRŠNI
(navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: IVANA JUKIĆ

JMBAG: 0010225973

OIB: 9579042220

e-mail za kontakt: ivanaj1310@gmail.com

Naziv studija: EKONOMSKI FAKULTET U OSIJEKU, SMJER MARKETING

Naslov rada: „UTJECAJ PANDEMJE COVID-19 NA EKONOMSKE ODNOSI S MOLEKSTVOM“

Mentor/mentorica diplomskog rada: RV. PROF. DR. SC. NATAŠA DRVENKAR

U Osijeku, 10. rujna 2021. godine

Potpis Ivana Jukić

SAŽETAK

Ekonomski odnosi s inozemstvom prate robnu razmjenu i intenzivno trgovanje s ostalim državama svijeta. Sve transakcije koje se odvijaju u inozemstvu vidljive su u trgovinskoj bilanci. Završni rad analizira i objašnjava otvorenost gospodarstva, indikatore otvorenosti te izloženost gospodarstva inozemnim šokovima. Analiziraju se i diskutiraju tekući i financijski račun platne bilance (struktura, vrste ulaganja, ponuda i potražnja za inozemnim kapitalom i struktura te potražnje, međunarodni tokovi kapitala, dinamika tokova kapitala, struktura kapitala i ekonomske posljedice) kao i njihov utjecaj na europsko gospodarstvo. Također, analiziraju se i argumentiraju predviđanja ekonomskih stručnjaka oko kretanja inozemne potražnje, FDI i ukupna svjetska ekonomija pod utjecajem pandemije COVID-19.

Cilj završnog rada je istražiti utjecaj pandemije COVID-19 na ekonomske odnose s inozemstvom. Nastojat će se dobiti odgovori na istraživačka kako bi se pokušalo utvrditi koliko su ekonomski odnosi u vrijeme pandemije narušeni. Istraživačka pitanja usmjerena su na predviđanje kretanja inozemne potražnje, gubitak radnih mjesta i smanjenje BDP-a.

Ključne riječi: platna bilanca, inozemna potražnja, pandemija COVID-19, otvorenost gospodarstva

ABSTRACT

Foreign economic relations are accompanied by trade and intensive trade with other countries. All transactions that take place abroad are visible in the trade balance. The final paper analyzes and explains the openness of the economy, indicators of openness, and the economy's exposure to foreign shocks. The current and financial account of the balance of payments (structure, types of investments, supply and demand for foreign capital and structure and demand, international capital flows, dynamics of capital flows, capital structure and economic consequences), as well as their impact on the European economy, are analyzed and discussed. Also, the predictions of economic experts about the development of foreign demand, FDI, and the overall world economy under the influence of the COVID-19 pandemic are analyzed and argued. The final paper aims to investigate the impact of the COVID-19 pandemic on foreign economic relations. Efforts will be made to obtain research questions that need to be answered to determine how much economic relations were disrupted at the time of the pandemic. Research questions are focused on forecasting foreign demand trends, job losses, and GDP decline.

Keywords: balance of payments, foreign demand, COVID-19 pandemic, the openness of the economy

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. POJMOVNO ODREĐENJE PANDEMIJE COVID-a 19 I EKONOMSKIH ODNOSA S INOZEMSTVOM	2
2.1. Pandemija COVID-a 19.....	2
2.2. Ekonomski odnosi s inozemstvom	6
2.2.1. Otvorenost gospodarstva	8
2.3. Ekonomska kriza u Europi 2008. godine.....	10
2.3.1. Ekonomske posljedice krize 2008. godine na hrvatsko gospodarstvo	11
3. EKONOMIJA U VRIJEME COVID-a 19	11
3.1. Pandemija COVID-a 19 u EU	13
3.2. Krivulja pandemijskog šoka	13
3.3. Izloženost inozemnim šokovima	18
3.3.1. Šok potražnje u hrvatskom gospodarstvu.....	18
3.3.2. Šok ponude u hrvatskom gospodarstvu.....	19
3.4. Makroekonomski model krize COVID-a 19	21
3.5. Platna bilanca Republike Hrvatske.....	23
4. MEĐUNARODNI TOKOVI KAPITALA	26
4.1. Izravna strana ulaganja	26
4.2. Motivi inozemnih stranih ulaganja	28
4.2.1. Motivi davatelja inozemnih izravnih ulaganja	28
4.2.2. Motivi primatelja inozemnih stranih ulaganja.....	28
4.3. Povezanost FDI-a i BDP-a	29
4.4. Izravna strana ulaganja u Republici Hrvatskoj.....	30
5. POSLJEDICE PANDEMIJE.....	33
5.1. Povećanje nezaposlenosti	33
5.2. Smanjenje BDP-a	36
6. ZAKLJUČAK	37
LITERATURA.....	38
POPIS TABLICA I SLIKA.....	41
POPIS GRAFIKONA.....	42

1. UVOD

U završnom radu analizirat će se problematika gospodarstva u vrijeme pandemije COVID-19 kao i obilježja ekonomskih odnosa s inozemstvom odabranih zemalja. Ekonomski odnosi s inozemstvom predstavljaju sposobnost poslovanja i održavanja odnosa s drugim državama. Pojavom korona virusa dogodio se negativan šok ponude i potražnje kako u hrvatskom gospodarstvu tako i u svjetskom. Tijekom povijesti, svjetsko gospodarstvo bilo je obilježeno krizama, a posljednja ekonomska i financijska kriza koja je pogodila svijet, ali i Republiku Hrvatsku bila je 2008. godine. Slična situacija dogodila se i u 2019. godini kada je svijet i Hrvatsku pogodila kriza prouzrokovana korona virusom. Pojavom virusa stanje u ekonomijama diljem svijeta se pogoršalo. Države su morale uvesti karantenu te ograničiti kretanje kako bi se zaraza smanjila. Sve navedeno uvelike je utjecalo kako na zdravlje, pokretljivost i sigurnost ljudi, tako i na cjelokupno svjetsko gospodarstvo, kao i međunarodne odnose.

Cilj ovog rada je utvrditi kako je ekonomska kriza prouzrokovana COVID-om 19 utjecala na ekonomske odnose s inozemstvom. Utvrdit će se promjene BDP-a, uvoza, izvoza te inozemnih ulaganja koja su u velikom broju smanjena u odnosu na predkrizno razdoblje.

Rad je podijeljen u 5 poglavlja. U prvom dijelu rada definira se virus COVID-19 kao i ekonomski odnosi s inozemstvom. Pojmovno su se definirali ekonomski odnosi s inozemstvom, ali i otvorenost gospodarstva koja je jedan od preduvjeta za uspostavljanje uspješnih odnosa s inozemstvom. Drugo poglavlje opisuje ekonomske uvjete u vrijeme pandemije COVID-19. pri tome, naglasak je na stanje u Hrvatskoj, ali i u Europskoj uniji. Analiziraju se negativni šokovi ponude i potražnje koji su nastali uslijed ekonomske, ali i zdravstvene krize. Daje se osvrt na platnu bilancu Hrvatske, kao i na financijski i kapitalni račun koji su pokazatelji ekonomskih odnosa s inozemstvom. Treći dio rada govori o međunarodnim tokovima kapitala te izravnim inozemnim ulaganjima. Promatraju se i analiziraju inozemna strana ulaganja i odabrani ekonomski pokazatelji ekonomskih odnosa Hrvatske s inozemstvom. U zadnjem dijelu rada analiziraju se posljedice korona krize. Analizira se povećanje nezaposlenosti u Hrvatskoj kao i pad BPD-a.

Prilikom pisanja rada korištene su: deskriptivna metoda i metoda analiziranja podataka. Deskriptivna metoda korištena je kod definiranja pojmova otvorenosti i ekonomskih odnosa s inozemstvom, kao i kod objašnjavanja i opisivanja utjecaja pojedinih vanjskih faktora na unutarnja gospodarska kretanja, dok se metoda analiziranja podataka koristila kod davanja osvrta, traženja uzročno-posljedičnih sprega kroz širok opus dostupnih podataka.

2. POJMOVNO ODREĐENJE PANDEMIJE COVID-a 19 I EKONOMSKIH ODNOSA S INOZEMSTVOM

U ovom poglavlju definirat će se teorijska podloga koja je potrebna za daljnji nastavak rada. Prije svega, pojmovno će se odrediti pandemija COVID-a 19, kao i ishodi koje je pandemija prouzrokovala. Također, pojmovno se definiraju ekonomski odnosi s inozemstvom, koji su, u vrijeme pandemije u velikoj mjeri narušeni.

2.1. Pandemija COVID-a 19

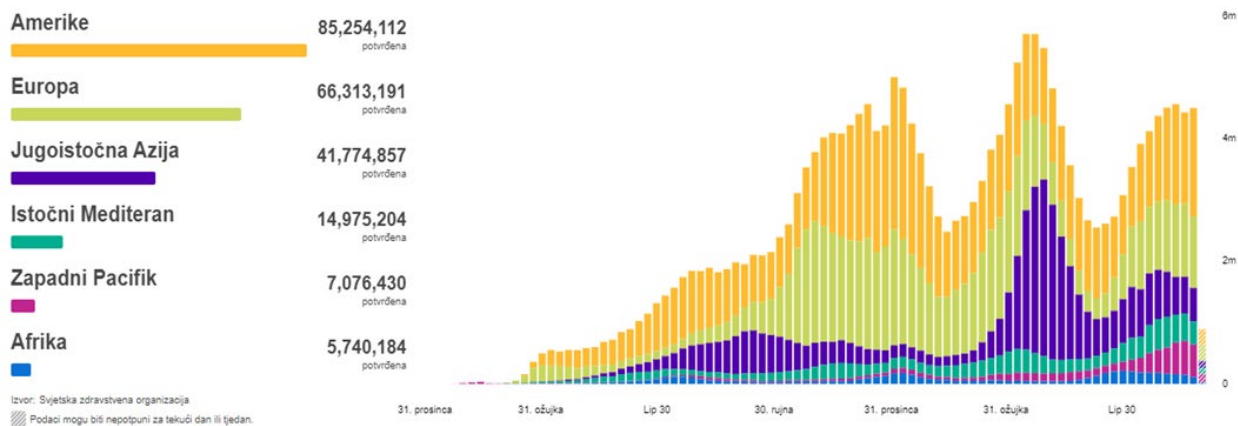
Brojna su nagađanja kada se i gdje prvi puta pojavila bolest COVID-19. Postoje teorije da je virus nastao u laboratoriju dok neki smatraju da je on pak potekao s „kineske tržnice“, točnije od trgovanjem svježim mesom životinje – šišmiša.

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) istaknula je da se prvi slučaj zaraze COVID-19 virusom kod ljudi pojavio u gradu Wuhan, točnije u pokrajini Hubei. Virus se pojavio na veleprodajnoj tržnici u Wuhanu, u prosincu 2019. godine. Prvi slučajevi zaraze pojavili su se kod ljudi koji su radili na tržnici ili kod onih koji su bili u izravnom kontaktu s vlasnicima štandova. Nakon testiranja onih koji rade na spomenutoj tržnici, ona je zatvorena 1. siječnja 2020. godine. Detaljnim analizama virusa SARS – COV2 utvrdilo se da je virus zaista životinjskog podrijetla te da nije proizvod laboratorija, kako se nagađalo kada se on pojavio. Prijenos virusa nije bio direktno sa šišmiša na čovjeka. Smatra se da je šišmiš prenio virus na životinju koja je u direktnom kontaktu s čovjekom (domaće životinje) te da se čovjek zarazio prilikom kontakta s domaćom životinjom (WHO, 2020).

U trenutku pisanja završnog rada ukupan broj oboljelih osoba u svijetu od korona virusa iznosio je 221,134,742. Broj umrlih osoba od korona virusa iznosio je nešto više od četiri i pol milijuna ljudi, točnije 4,574,089. 7. rujna 2021. zabilježeno je 355,094 nova slučaja u svijetu (WHO, 2021).

Slika 1. Stanje po regijama prema izvješću Svjetske zdravstvene organizacije (WHO)

Stanje po regijama WHO-a

Izvor: World Health Organization (WHO), 2021., dostupno na: <https://covid19.who.int/>

Promatrajući priloženu fotografiju može se uočiti kako najveći tjedni broj slučajeva imaju Amerike, odnosno Sjeverna, Srednja i Južna Amerika. Odmah nakon njih slijedi Europa, koja je druga po redu po broju zabilježenih slučajeva. Slijede Jugoistočna Azija, Istočni Mediteran, Zapadni Pacifik te je na posljednjem mjestu po broju zabilježenih slučajeva prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO) Afrika. Graf na fotografiji prikazuje kretanje zabilježenih slučajeva od 31. prosinca 2019. do 6. rujna 2021. godine. Može se uočiti kako su „Amerike“ zaista imale najveći porast broja zaraženih osoba. Taj broj se počeo smanjivati 11. siječnja 2021. godine. Promatrajući Europu kao kontinent i Europsku uniju kao zajednicu zemalja, broj zaraženih osoba rastao je do 9. studenog 2020. godine. Nagli porast novo zaraženih kako u „Amerikama“ tako i u Europi dogodio se 1. ožujka 2021. godine te je on rastao do 24. travnja 2021. Jugoistočna Azija „pratila“ je Europu i „Amerike“ po broju porasta i smanjivanja novozaraženih osoba. Broj zaraženih osoba uvelike se smanjio početkom rujna 2021. godine, u svim promatranim regijama.

UN upozorava kako će COVID-19 kriza imati ne samo zdravstvene, nego i društvene posljedice. Povećat će se razina siromaštva na globalnoj razini, iako će utjecaj na svaku državu biti u različitoj mjeri, zasigurno će većina zemalja osjetiti posljedice. Potrebne su hitne socioekonomske intervencije kako bi se situacija s korona krizom što prije riješila (UNDP, 2021.)

Svjetska banka sugerira da bi se godinu i pol dana nakon pandemije trebao osigurati oporavak svjetskog gospodarstva koji bi trebao biti najsnažniji oporavak od recesije u posljednjih 80 godina. Velika gospodarstva kao što su Sjedinjene Američke Države i Kina relativno brzo će

se oporaviti od krize, što nije slučaj za manje razvijena gospodarstva koja će se duže vrijeme boriti kako bi opstala i vratila se na poziciju na kojoj su bila u vrijeme prije pandemije. Spomenuta svjetska gospodarstva, SAD i Kina trebala bi pridonijeti četvrtini globalnog rasta u 2021. godini. Zemlje u nastajanju i razvoju trebale bi svoj rast u 2021. godini ubrzati za 6%. Oporavak zemalja ograničen je zbog podijeljenosti u vezi cijepljenja, ali i izbijanja novih sojeva SARS-COV-2 virusa. Ako se izostavi Kina, rast će biti usporen te će on iznositi samo 4,4% dok će rast u nerazvijenim zemljama iznositi 2,9%. Predviđa se da će najbrži oporavak imati Pacifik i istočna Azija uglavnom zbog brzine oporavka Kine. Predviđanja koja su napravljena za lipanj govore da će visoko razvijena gospodarstva postići visoku procijepljenost te da će se pandemija suzbiti do kraja godine. Oporavak od krize mogli bi poremetiti financijski stres, socijalni nemiri i korporativni bankroti. Prihodi koji su izgubljeni u 2020. godini trebali bi u potpunosti biti podmireni do kraja 2022. godine, dok će 100 milijuna stanovnika zahvatiti ekstremno siromaštvo. Inflacija, kao jedan od pokazatelja razvijenosti zemlje, nastavit će rast sve do konca 2021. godine. Rast cijena hrane i inflacija posljedično će prouzrokovati nesigurnost opskrbe hrane u nerazvijenim zemljama. Potrebno je globalno usklađivanje i korištenje makroekonomskih politika kako bi se pandemija kao i njezine posljedice što prije privede kraju (The World Bank, 2021.).

Ova kriza, koja je jedinstvena po svome obuhvatu bit će pravi izazov za cjelokupnu ekonomsku struku. Ekonomisti su poznati kao osobe koje ne žele opovrgnuti svoje mišljenje, čak i onda kada ono nije najispravnije. Zadnja svjetska financijska kriza, koja je zadesila svijet 2008. godine demantirala je klasične, ali i neoliberalne teorije koje su zagovarali i dan danas zagovaraju brojni ekonomisti. Ekonomija, kao znanost mora biti u stanju dati odgovore na brojne neočekivane situacije, ne znajući što će se dogoditi u budućnosti (Čavrak, 2020.:4).

Raširena su izvješća o nestašici farmaceutskih proizvoda, a na mnogim se područjima uočava panična kupnja i posljedični nedostatak hrane i ostalih osnovnih namirnica. Tehnološka industrija posebno upozorava na kašnjenja s isporukama elektroničke robe. Moguća nestabilnost generirana izbijanjem i povezane promjene u ponašanju mogle bi rezultirati privremenom nestašicom hrane, skokovima cijena i poremećajima na tržištu. Takav rast cijena najviše bi osjetile ranjive populacije koje ovise o tržištima svoje hrane, kao i one koje već ovise o humanitarnoj pomoći da bi održale egzistenciju i pristup hrani.

Kao što je uočeno u krizi cijena hrane 2007.–2008. godine, dodatni inflatorni učinak protekcionističkih politika kroz uvozne carine i zabrane izvoza mogao bi prouzročiti značajan porast broja ljudi koji se suočavaju s ozbiljnom nesigurnošću hrane u svijetu.

Kako se pandemija širi, globalne konferencije i događaji širom tehnologije, mode i sporta otkazuju se ili odgađaju. Iako se novčani utjecaj na turističku i trgovinsku industriju tek treba procijeniti, vjerojatno će biti u milijardama i više.

Neki od velikih globalnih događaja koji su otkazani su: Google-ova konferencija, Facebook-ova F8, Mobile World Congress te konferencija vezana za virtualne igre (E3). Procijenjeno je da su njihovi gubici iznosili preko milijardu dolara. Ekonomije diljem svijeta pretrpjele su ogromne gubitke, pa je tako Španjolska za otkazivanje događaja na kojemu je trebalo biti 100 tisuća ljudi izgubila nevjerojatnih 480 milijuna američkih dolara dok je konferencija u Teksasu pretrpjela gubitak od 380 milijuna američkih dolara (Tportal, 2020.).

Pandemija koja je utjecala na svjetsko gospodarstvo promatrala se kroz tri sastavnice globalizacije: ekonomsku, društvenu i političku. Spomenuto je da je pandemija utjecala na globalizaciju jer se virus u samo par tjedana raširio svijetom, ali i deglobalizaciju zbog nastanka nacionalizma kada je bila riječ o medicinskoj opremi koja je bila prijeko potrebna. Ekonomska globalizacija ukazuje na protok roba, kapitala i informacija na tržištu. Zemlje diljem svijeta, iako je pandemija bila globalna, različito su doživjele ekonomsku globalizaciju. Svaka zemlja drugačije je doživjela ekonomsku globalizaciju na temelju kriterija koje tumače. Kada govorimo o globalizaciji, naročito ekonomskoj izrazito je važno spomenuti trgovinu robom i uslugama, što je zapravo jedan od osnovnih pokazatelja globalizacije. Tijekom pandemije korona virusa, trgovina robom i uslugama u većem dijelu je opala u razvijenim državama nego u državama u rastu i razvoju. To je posljedično utjecalo na smanjenje izravnih stranih ulaganja (FDI) koja su se u 2020. godini smanjila za gotovo polovicu. Druga sastavnica globalizacije je društvena globalizacija. Nju čine odnosi i veze između poslovnih partnera, međunarodni odnosi države kao i interakcije s osobama u inozemstvu. Naravno, za očekivati je bilo kako će i ovaj oblik globalizacije biti narušen u vrijeme COVID-19 krize. Uvođenjem zabrana i karantena onemogućene su migracije za domaće i strane putnike, u većini država svijeta. Posljednja sastavnica globalizacije je politička globalizacija. Ona omogućuje međunarodnu suradnju država kao i donošenje političkih odluka. Pojavom COVID-a 19 došlo je do nesuglasica između dva vodeća gospodarstva svijeta: Sjedinjenih Američkih Država i Kine (The Conversation, 2020.).

Smanjenjem prihoda u svijetu, smanjile su se i transakcije koje su migranti slali u svoje matične zemlje. U prethodnim godinama taj novac imao je značajnu ulogu u smanjenju siromaštva, ali i održavanju određene razine rasta država. Predviđa se da će se transakcije migranata u matične države smanjiti za 14% do kraja 2021. godine. U svim dijelovima svijeta predviđa se pad

gospodarskih aktivnosti, ali najveći se očekuje u Europi i središnjoj Aziji što će za posljedicu imati smanjenje migranata prvi put u modernoj povijesti. Zbog pandemije nove migracije su se usporile dok su se ubrzale migracije vraćanja u matičnu zemlju. Brojne obitelji opstajale su upravo zahvaljujući transakcijama migranata u matične zemlje, upravo zbog njihovog smanjenja porast će siromaštvo u zemljama diljem svijeta. Kada je pandemija bila na vrhuncu u 160 država diljem svijeta zatvorene su škole te 1,5 milijardi djece i mladih nije pohađalo nastavu. Procjene su da će generacije učenika koje je zahvatila korona kriza izgubiti 10 bilijuna dolara zarade zbog odustajanja od učenja i nedostatka znanja (World Bank Blogs, 2020.).

Prvo izbijanje pandemije u Kini poklopilo se s Chunyunom, glavnom sezonom putovanja povezanom s kineskim praznikom u Novoj godini. Nacionalne i regionalne vlade otkazale su brojne događaje koji uključuju velike gužve, uključujući godišnje novogodišnje festivale, a privatne tvrtke također samostalno zatvaraju svoje trgovine i turističke atrakcije poput Hong Konga Disneylanda i Šangaja Disneylanda. Mnoga lunarna novogodišnja događanja i turističke atrakcije zatvorene su kako bi se spriječilo masovna okupljanja, uključujući Zabranjeni grad u Pekingu i tradicionalne sajmove hramova.

U 24 od 31 kineske provincije, općine i regije, vlasti su produžile novogodišnji praznik do 10. veljače, naloživši većini radnih mjesta da se ne otvaraju do tog datuma. Te su regije predstavljale 80% BDP-a zemlje i 90% izvoza. Hong Kong je podigao razinu odgovora na zarazne bolesti na najvišu i proglasio hitnu situaciju, zatvorivši škole do ožujka i otkazavši proslavu Nove godine (WTO, 2020.).

Potražnja za osobnom zaštitnom opremom porasla je sto puta, izjavio je generalni direktor WHO-a Tedros Adhanom. Ova je potražnja dovela do povećanja cijena do dvadeset puta veće od uobičajene cijene, a također je dovela do kašnjenja u isporuci medicinskih predmeta za četiri do šest mjeseci.

2.2. Ekonomski odnosi s inozemstvom

Ekonomski odnosi s inozemstvom prate odnos trgovinske razmjene te trgovanje s ostalim zemljama svijeta. Širenjem globalizacije te otvorenosti gospodarstava svijet postaje mjesto u kojemu je sve međusobno povezano. Poboľšavanjem ekonomskih odnosa s inozemstvom povećava se i stupanj razvijenosti gospodarstva. Stupanj razvijenosti gospodarstva možemo iskazati BDP-om, inflacijom, stranim ulaganjima, stopom nezaposlenosti. Nacionalna ekonomija mora biti politički i pravno uređena kako bi se moglo poslovati s inozemstvom. Kada govorimo o ekonomskim odnosima s inozemstvom bitna je otvorenost gospodarstva.

Tablica 1. Pokazatelji otvorenosti i ekonomskih odnosa s inozemstvom razvijenih država svijeta

	Godišnji rast BDP- a u %	BND po glavi stanovnika u (US\$)	Izravna strana ulaganja (u US\$)	Uvoz roba i usluga (% BDP- a)	Izvoz roba i usluga (% BDP-a)	Inflacija
SAD						
2008.	-0,1	48,980.0	341 mlrd	17,4	12,5	3,8
2010.	2,6	48,990.0	264 mlrd	15,7	12,3	1,6
2012.	2,2	52,760.0	250 mlrd	29,1	13,5	2,1
2014.	2,5	55,840.0	251 mlrd	16,4	13,5	1,6
2016.	1,7	57,270.0	474 mlrd	14,6	11,9	1,3
2018.	0,5	41,740	261 mlrd	15,2	12,3	2,4
2020.	-5,9	-	-	-	-	1,2
KINA						
2008.	9,7	3.100,0	172 mlrd	25,0	32,6	5,9
2010.	10,6	4.340.0	243 mlrd	23,5	27,2	3,2
2012.	7,9	5.930,0	241 mlrd	22,8	25,5	2,6
2014.	7,4	7.510.0	268 mlrd	21,4	23,5	1,9
2016.	6,8	8.270.0	175 mlrd	17,3	19,6	2,0
2018.	6,7	9.600.0	235 mlrd	18,3	19,1	2,1
2020.	2,3	10.610.0	-	16,0	18,5	2,4
JAPAN						
2008.	-1,1	38,850.0	25 mlrd.	17,0	17,4	1,4
2010.	4,2	43,440.0	7 mlrd.	13,6	15,0	-0,7
2012.	1,5	49,480.0	546 mil.	16,1	14,5	-0,1
2014.	0,4	43,950,0	19 mlrd.	20,0	17,5	2,8
2016.	0,5	37,860.0	40 mlrd.	15,3	16,3	-0,1
2018.	0,3	41,150.0	25 mlrd.	18,3	18,5	1,0
2020.	-	-	-	-	-	0,0
VELIKA BRITANIJA						
2008.	-0,3	48,470.0	253 mlrd	29,2	27,0	3,5
2010.	2,1	41,740.0	66 mlrd.	30,2	28,3	2,5
2012.	1,4	41,690.0	46 mlrd.	31,2	30,0	2,6
2014.	2,9	44,400.0	58 mlrd.	29,8	28,2	1,5
2016.	1,7	42,940.0	324 mlrd	30,0	28,2	1,0
2018.	1,3	41,740.0	81 mlrd.	32,1	30,9	2,3
2020.	-9,8	-	-	27,8	27,4	1,0

NJEMAČKA						
2008.	1,0	43,570.0	31 mlrd.	37,7	43,8	2,6
2010.	4,2	44,550.0	86 mlrd.	37,3	42,6	1,1
2012.	0,4	46,530.0	65 mlrd.	40,2	46,3	2,0
2014.	2,2	47,620.0	19 mlrd.	39,0	45,6	0,9
2016.	2,2	44,250.0	65 mlrd.	38,7	46,1	0,5
2018.	1,3	47,140.0	159 mlrd	41,2	47,4	1,7
2020.	-4,9	46,980.0	-	38,0	43,8	0,5

Izvor: Izrada autorice prema The World Bank, 2021., dostupno na: <https://databank.worldbank.org/home.aspx>

2.2.1. Otvorenost gospodarstva

Otvorenost gospodarstva u međunarodne tokove roba i kapitala naziva se otvorenost gospodarstva. Taj pojam može se koristiti i kao sinonim za liberaliziranost vanjske trgovine, iako je uvelike širi po svome značenju (Lovrinčević i Mikulić, 2000.:1076). Otvorenost ekonomije predstavlja otvorenost gospodarstva u međunarodnoj trgovini koja na dobar način utječe na gospodarski rast. Postoje različita istraživanja koja potiču kako pozitivne tako i negativne učinke otvorenosti ekonomije, ali rast radno sposobnog stanovništva pozitivno utječe na rast stope BDP-a (Družić i Sirotković, 2002.:118).

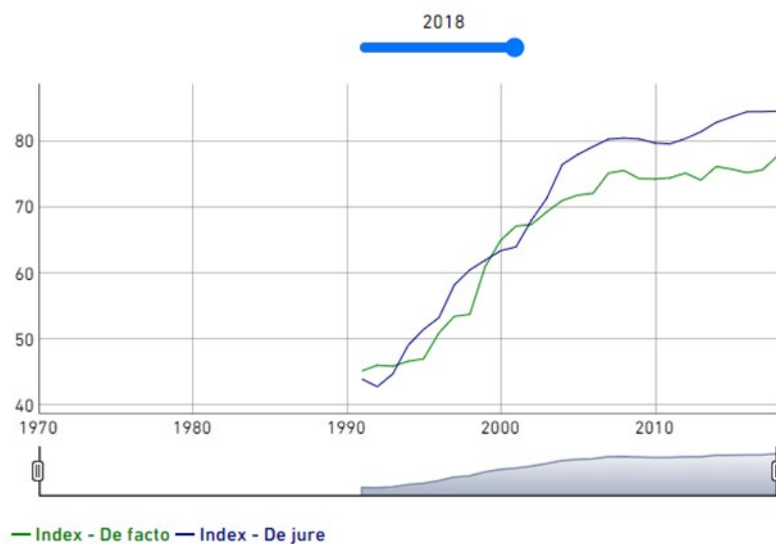
Promatrajući otvorenost gospodarstva te stupanj globalizacije utvrđeno je da se stupanj globaliziranosti određene države mora izmjeriti određenim indeksom. KOF indeks je indeks koji nam prikazuje koliki je stupanj globaliziranosti neke države. KOF globalizacijski indeks osmislio je njemački ekonomist Axel Dreher. Riječ je o vrijednosti kojom se mjeri stupanj globaliziranosti određene države.

KOF indeks mjeri tri različite dimenzije globalizacije:

- ekonomsku globalizaciju – mjeri se protokom dobara, kapitala, usluga i informacija;
- socijalnu globalizaciju – uključuje razmjenu ideja, informacija i kulture;
- političku globalizaciju – karakterizirana je disperzijom državnih politika.

Globalizacijski indeks i slični pokazatelji mogu se razlikovati po mjerjenjima, koja mogu biti de facto ili de jure mjerenja. De facto globalizacija mjeri stvarne aktivnosti i tokove dok de jure globalizacija mjeri politike, resurse, institucije i uvjete koji omogućuju realizaciju aktivnosti i stvarnih tokova u gospodarstvu. Većina indeksa koji mjere globalizaciju usredotočena su na de facto globalizaciju. De facto i de jure globalizacija može se u velikoj mjeri razlikovati na papiru i u praksi (Springer Link, 2019.).

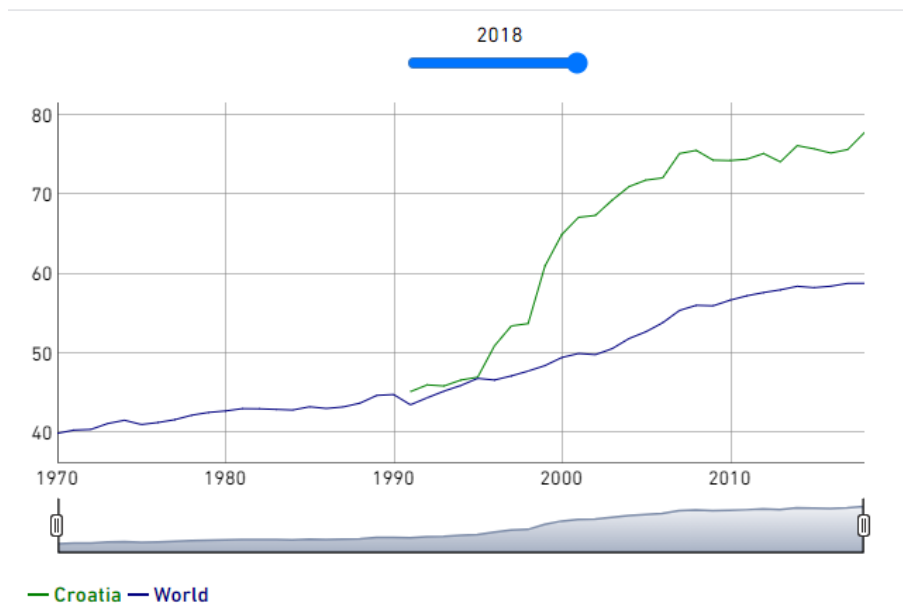
Grafikon 1. Prikaz KOF indeksa globalizacije Hrvatske za 2018. godinu

Izvor: ETH zurich KOF, 2020., dostupno na: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>

U grafu možemo vidjeti da je KOF indeks globalizacije s godinama imao uzlaznu putanju. KOF indeks globalizacije bio je najniži u vrijeme rata u Hrvatskoj, točnije 1990-ih godina. 1992. godine iznosio je oko 42 dok se u promatranoj 2018. godini taj broj gotovo udvostručio te je indeks globalizacije u Hrvatskoj iznosio nešto više od 80. Ove brojke pokazatelji su nam da je u Hrvatskoj globalizacija doista prisutna i da je ona u stalnom porastu.

Grafikon 2. Usporedba KOF indeksa globalizacije svijeta i Hrvatske

Izvor: ETH zurich KOF, 2020.; dostupno na: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>

Grafikon nam prikazuje usporedbu KOF indeksa globalizacije svijeta i Hrvatske. Možemo uočiti kako je indeks globalizacije Hrvatske počeo rasti od sredine 1990.-ih te je svake godine bio veći. Iz priloženog možemo vidjeti kako je od 2000. godine prisutan nagli rast globalizacije u odnosu na svjetski koji je bio znatno niži. Hrvatsko gospodarstvo se tijekom godina razvijalo, što nam pokazuje i sami KOF indeks. Što je on veći, veća je otvorenost gospodarstva, a time je veća i razvijenost države.

2.3. Ekonomska kriza u Europi 2008. godine

Prva svjetska kriza koja je zadesila i Europu započela je u ljeto 2007. godine. Kriza je prouzrokovana krizom tržišta nekretnina u SAD-u. Od početka 2008. godine brojna poduzeća otišla su u stečaj posebice poduzeća koja su se bavila građevinarstvom. Dužnici nisu mogli podmiriti kredite koje su zaprimili u bankama zbog rasta kamatnih stopa te je zbog preprodaje kredita banaka kriza počela poprimati globalne razmjere. Važno je imati na umu da kriza nije nastala niti 2007. godine niti 2008. godine. Ona je nastajala godinama prije velikim promjenama

u udjelima kapitala i u korist kapitala u GDP-u (Benić, 2012.). Prema (Benić, 2012.) oporavak američkog gospodarstva bio je daleko brži nego oporavak europskog gospodarstva koje je bilo rizičnije i ovisnije od američkog. Nakon novih izbora te ponuđene „injekcije“ Španjolskoj u iznosu od 100 mlrd. eura najdublja faza financijske krize u Europskoj uniji je prošla. Europska unija podijeljena je na velike i male zemlje članice te je zbog spašavanja Grčke produbljen jaz između sjevera i juga Europe, odnosno između zemalja s visokim i niskom GDP-om. Ekonomska kriza iz 2008. godine, kao i korona kriza iz 2020. godine nije imala samo ekonomske već i socijalne i psihološke posljedice na stanovništvo.

2.3.1. Ekonomske posljedice krize 2008. godine na hrvatsko gospodarstvo

Posljedice koje je kriza prouzrokovana u SAD-u ostavila na Europu javile su se i u hrvatskom gospodarstvu. Krajem 2008. godine svjetska ekonomska kriza pogodila je i Republiku Hrvatsku.

Monetarna politika u Hrvatskoj temelji se na nominalnom tečaju pričvršćenom za euro. Takav je monetarni režim odabran zbog visoke razine euroizacije prisutne u hrvatskom gospodarstvu, a posebno u financijskom sektoru, jer je većina imovine i obveza banaka u stranoj valuti (prvenstveno euru) ili indeksirana s njom. Od 1993. godine ova je politika bila vrlo uspješna u postizanju niske inflacije i pomogla je da se bankarski sektor održi stabilnim. Tečajna lista nije fiksna i toleriraju se male oscilacije kako bi se obeshrabrili vjerojatni špekulanti. HNB koristi standardne instrumente monetarne politike, poput operacija na tržištu novca i deviznih intervencija, kako bi održao tečaj stabilnim. „Razlika između domaćih investicija i domaće štednje važan je ekonomski indikator koji ukazuje na visinu upotrebe inozemnih financijskih izvora. U Hrvatskoj je navedena stopa, izračunata u postotku BDP-a, konstantno negativna: tako je primjerice tijekom 2008. iznosila -10,9%, a 2009. godine: -6% (Benolić, 2012.).“

Kriza koja je pogodila svijet 2008. godine može se usporediti s krizom iz 2020. godine. Obje krize neočekivano su zadesile kako svijet tako i Republiku Hrvatsku. Posljedice koje je ostavila kriza iz 2008. godine zbrajale su se godinama. Jednako tako godinama će se zbrajati gubici koje je prouzrokovala korona kriza u 2020. godini o čemu će se govoriti u sljedećim poglavljima rada.

3. EKONOMIJA U VRIJEME COVID-a 19

Ekonomska kriza koja je uzrokovana korona virusom jedinstvena je po svome obuhvatu i posljedicama koje je ostavila na cjelokupno svjetsko gospodarstvo.

Referirajući se na prethodni tekst, može se zaključiti kako je ova ekonomska kriza zahvatila svijet koji je u tom trenutku bio potpuno nespreman za krizu globalnih razmjera. Ekonomija nije bila pripremljena na gubitke radnih mjesta, pad BDP-a, gubitak stanovništva te potpuno zatvaranje gospodarstva na određeni period. Uvođenjem *lockdown-a* nije više bilo moguće trgovanje između zemalja, uvoz i izvoz robe bili su onemogućeni, što je naravno utjecalo na pad BDP-a kao što je prethodno spomenuto. Onemogućen je normalan protok roba i trgovinska razmjena, smanjena su inozemna ulaganja. Širenjem zaraze počelo je i donošenje mjera koje su značile ne samo ograničavanje kretanja ljudi, nego i ograničavanje cjelokupnog gospodarstva. Prve restriktivne mjere koje su donesene na području Republike Hrvatske bile su:

1. ograničavanje javnog okupljanja,
2. zatvaranje neprehrambenih trgovina,
3. obustavljen je rad ugostiteljskih objekata,
4. obustavljena su vjerska okupljanja,
5. zaposlenici su započeli s radom od kuće,
6. uvedena je online nastava.

Svima je bilo jasno da će primjenom ovih mjera biti ograničeno poslovanje određenih gospodarskih djelatnosti. No, moralo se djelovati kako se zdravstvena, ali i ekonomska situacija u Hrvatskoj ne bi pogoršale i dovele do ekstremnih gubitaka u proračunu. Ograničavanjem kretanja stanovništva onemogućeno je kretanje roba i usluga koje je uveliko djelovalo na financijsko tj. novčano tržište. Brojna poduzeća su već u početku *lockdown-a* bila suočena s ogromnim gubicima.

Čavrak (2020:10) smatra da su brojna industrijska poduzeća već u prva dva tjedna zaustavila svoju proizvodnju te da je sektor usluga gotovo u potpunosti obustavljen, osim izuzetaka. Turistička sezona otišla je u zaborav te je izvoz i uvoz roba bio sveden na minimum. Stopa nezaposlenosti se naglo povećavala te je u najgorem slučaju ona mogla dostići brojku od čak 20%. Potpore poduzetnicima nisu bile dovoljne jer su se poduzetnici

bojali većeg pada prihoda. Ljudi su imali sve manje povjerenja u državu i institucije što je negativno utjecalo na potrošnju osnovnih prehrambenih namirnica. Izuzetak su investicije koje se mogu odnositi samo na zdravstveni sustav odnosno na proizvodnju lijekova.

3.1. Pandemija COVID-a 19 u EU

U proljetnoj gospodarskoj prognozi koja je objavljena za 2020. godinu predviđa se da će se gospodarstvo koje obuhvaća cjelokupno europsko područje smanjiti za rekordnih $7\frac{3}{4}$ %, dok će se u 2021. godini taj broj povećati za $6\frac{1}{4}$ %. Prema predviđanjima, gospodarstvo EU će se smanjiti za $7\frac{1}{2}$ %, a u 2021. će narasti za otprilike 6% (Europska komisija, 2020.).

Kako bi spriječile širenje pandemije COVID-19, zemlje širom svijeta poduzele su niz restriktivnih mjera, koje su negativno utjecale na međunarodnu trgovinu robom, uz nekoliko značajnih iznimaka. Među njima su roba koja se koristi kao izravni odgovor na pandemiju COVID-19: proizvodi za sterilizaciju (uključujući dezinficijensi), medicinska vozila i namještaj, zaštitna odjeća, oprema za dijagnostička ispitivanja, medicinski uređaji, oprema za terapiju kisikom i medicinski potrošni materijal, ili takozvani COVID -19 srodnih proizvoda. U ovom su članku uvoz i izvoz ove robe prikazani po skupinama proizvoda i vremenski uspoređivani s drugim sličnim proizvodima u državama članicama EU-a i glavnom trgovinskom partneru. U zemljama s krizom hrane, do 80 posto stanovništva oslanja se na poljoprivredu. Stoga bi bilo koji daljnji poremećaji u proizvodnji hrane i srodni lanci vrijednosti, na primjer u obliku smanjene dostupnosti kritičnih inputa ili ograničenog pristupa zemljištima ili tržištima, mogli biti katastrofalni za ranjive populacije.

Poljoprivredni sektor igra važnu ulogu u utjecaju na migracijske obrasce. Zatvaranje granica vjerojatno će teško pogoditi transhumanu pastirsku populaciju, jer se za hranu i prihode oslanjaju na sezonska kretanja stoke. Prekid tradicionalnih i zapadnih obrazaca i stvaranje novih mogu dovesti do napetosti, pa čak i do nasilnih sukoba između rezidentnih i pastirskih zajednica, što rezultira lokalnim raseljavanjem i povećanom razinom siromaštva i nesigurnosti hrane (Eurostat, 2020.). Prema FAO-u, presudno je održavati i podržavati kontinuirano funkcioniranje lokalnih tržišta hrane, lanaca vrijednosti i poljoprivredno-prehrambenih sustava u kontekstima prehrambene krize, uključujući stalnu i proširenu potporu preradi hrane, transportu, marketingu i slično; jačanje grupa lokalnih proizvođača radi održavanja pregovaračke moći i pristupa tržištima; i zagovarajući da trgovinski koridori ostanu otvoreni što je više moguće tijekom ograničenja kretanja povezanih s COVID-19.

Ekonomska previranja povezana s pandemijom korona virusa imaju široke i ozbiljne učinke na financijska tržišta, uključujući tržišta dionicama, obveznicama i robom (uključujući sirovu naftu i zlato). Glavni događaji uključuju rat između cijena nafte između Rusije i Saudijske Arabije koji je rezultirao kolapsom cijene sirove nafte i padom burze u ožujku 2020. Program Ujedinjenih naroda za razvoj očekuje smanjenje prihoda od 220 milijardi američkih dolara u zemljama u razvoju (Eurostat, 2020.). Kasnije tijekom mjeseca, mnoge su države postavile ograničenja koja su zahtijevala da restorani budu samo za ponijeti ili dostaviti. Neki su zaposlenici dobili otkaz, a većem broju zaposlenih nedostajalo je bolovanja u tom sektoru u usporedbi sa sličnim sektorima.

Pandemija je utjecala na produktivnost znanstvenih, svemirskih i tehnoloških projekata, a vodeće svjetske svemirske agencije - uključujući NASA-u i Europsku svemirsku agenciju morale su zaustaviti proizvodnju svemirskog lansirnog sustava, James Webb-ovim svemirskim teleskopom i staviti svemirske znanstvene sonde u hibernaciju ili način male snage. Većina terenskih centara obje agencije usmjerila je većinu osoblja na rad na daljinu. Razne IT tvrtke pokrenule su nekoliko programa za održavanje ove pandemije i ovog novog normalnog života (Eurostat, 2020.).

Pandemija je možda poboljšala znanstvenu komunikaciju ili uspostavila nove oblike. Na primjer, puno se podataka objavljuje na poslužiteljima za pretisak i secira se na društvenim internetskim platformama, a ponekad i u medijima prije nego što se uđe u formalnu recenziju. Znanstvenici pregledavaju, uređuju, analiziraju i objavljuju rukopise i podatke rekordnom brzinom i u velikom broju. Ova intenzivna komunikacija možda je omogućila neobičnu razinu suradnje i učinkovitosti među znanstvenicima.

Grafikon 3. Prikaza kretanja vanjske trgovine EU za vrijeme pandemije

Izvor: Eurostat, 2020., dostupno na: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact of COVID-19 on international trade by Member State](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact_of_COVID-19_on_international_trade_by_Member_State)

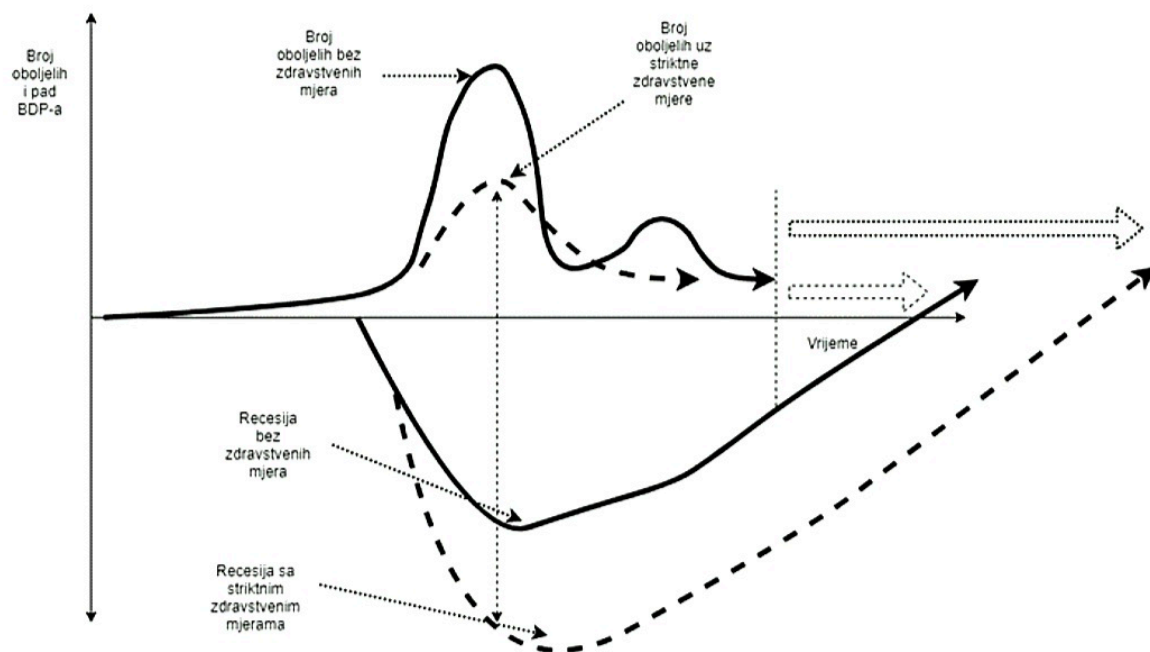
Kako bi spriječile širenje pandemije COVID-19, zemlje širom svijeta poduzele su niz restriktivnih mjera koje su negativno utjecale na međunarodnu trgovinu robom. Međunarodna organizacija rada izjavila je 7. travnja da predviđa gubitak radnih sati na globalnoj razini za 6,7% u drugom tromjesečju 2020. godine, što je ekvivalentno 195 milijuna poslova s punim radnim vremenom. Također su procijenili da je samo u prvom tromjesečju izgubljeno 30 milijuna radnih mjesta, u usporedbi s 25 milijuna tijekom financijske krize 2008 (WTO, 2020).

3.2. Krivulja pandemijskog šoka

Ekonomska kriza koja je nastala uzrokovana je zdravstvenom situacijom koja ima svoje vrijeme trajanja, koje nije utvrđeno koliko i do kada će trajati. Prema (CDC, 2020.) krivulja pandemijskih intervala opisuje napredovanje pandemije u 6 faza. Trajanje svakog pandemijskog vala može se razlikovati ovisno o karakteristikama virusa. 6 faza pandemije prema (CDC, 2020.):

- 1) nastanak novih slučajeva,
- 2) prepoznavanje potencijala za prijenos virusa,
- 3) iniciranje pandemijskog vala,
- 4) ubrzavanje pandemijskog vala ,
- 5) usporavanje pandemijskog vala,
- 6) priprema za sljedeći pandemijski val .

Slika 2. Teorijska krivulja pandemije COVID-19 i krivulja recesije

Izvor: Čavrak, V., prilagođeno prema Baldwin i Weder di Mauro, 2020., dostupno na:

<https://hrcak.srce.hr/236781>

Iz priložene slike može se uočiti da je broj oboljelih bez zdravstvenih mjera i recesija bez zdravstvenih mjera u obrnuto proporcionalnom odnosu. U razdoblju dok je broj oboljelih bez zdravstvenih mjera rastao recesija se smanjivala, kako se situacija pogoršavala bilo je potrebno uvesti zdravstvene mjere koje će smanjiti broj oboljelih. Uvođenjem zdravstvenih mjera kako bi se broj zaraženih osoba smanjio recesija sa striktnim zdravstvenim mjerama se produbljivala. Također, može se uočiti da je broj oboljelih s vremenom počeo opadati dok je recesija još uvijek na uzlaznoj krivulji. Kada se govori o BDP-u bilo je očekivano kako će se on smanjivati uvođenjem striktnih zdravstvenih mjera. Zatvaranjem gotovo svih gospodarskih djelatnosti

onemogućene su transakcije koje su uvelike utjecale na smanjenje BDP-a. Iznenadno zatvaranje gospodarstva ovu ekonomsku krizu uvelike čini drugačijom od prijašnjih svjetskih ekonomskih kriza.

U siječnju i veljači 2020., za vrijeme vrhunca epidemije u Wuhanu, oko 5 milijuna ljudi u Kini ostalo je bez posla. Mnogi od gotovo 300 milijuna kineskih radnika migranata iz ruralnih područja bili su zapeli kod kuće u unutrašnjosti provincija ili zarobljeni u provinciji Hubei. Gotovo 900 000 radnika izgubilo je posao u Španjolskoj otkako je sredinom ožujka 2020. Tijekom druge polovice ožujka 4 milijuna francuskih radnika podnijelo je zahtjev za naknadu za privremenu nezaposlenost, a milijun britanskih radnika podnijelo je zahtjev za univerzalni kreditni sustav. Gotovo pola milijuna tvrtki u Njemačkoj poslalo je svoje radnike na sheme kratkog radnog vremena koje subvencionira država poznate kao *Kurzarbeit*. Njemačku shemu kratkotrajnog rada primijenile su Francuska i Britanija. Potencijalni kombinirani utjecaj COVID-19 na nezaposlenost, kupovnu moć kućanstava, cijene hrane i dostupnost hrane na lokalnim tržištima mogao bi ozbiljno ugroziti pristup hrani u najugroženijim zemljama.

U Španjolskoj je veliki broj izlagača (uključujući kineske tvrtke Huawei i Vivo) najavio planove da se povuče ili smanji prisustvo na Mobile World Congressu, sajmu bežične industrije u Barceloni, zbog zabrinutosti zbog korona virusa. 12. veljače 2020., izvršni direktor GSMA-e John Hoffman objavio je da je događaj otkazan. Europski povjerenik za unutarnje tržište i usluge Thierry Breton zatražio je od streaming usluga video usluga koje djeluju u EU da smanje količinu propusnosti koju koriste njihove službe kako bi se očuvali kapaciteti i infrastruktura. Netflix i YouTube udovoljili su ovom zahtjevu.

Europska investicijska banka procjenjuje da bi ulaganja poduzeća u EU mogla pasti između 31% i 52%, čak i u povoljnijim scenarijima zbog pandemije. Također procjenjuju da se čak i nakon snažne intervencije politike, 51-58% tvrtki iz EU suočava s manjkom likvidnosti nakon 3 mjeseca zaključavanja (European Investment Bank, 2020.). Dubina ekonomske krize iznositi će od 10 – 25% (2020.) te je ona mjerena padom bruto domaćeg proizvoda (Čavrak: 2020.:7).

Za zemlje koje pripadaju grupaciji G20 očekuje se još veći pad bruto domaćeg proizvoda (BDP). Iznenadni šok koji dovodi do pada BDP-a u zemljama diljem svijeta izazvan je zatvaranjem gospodarstva i onemogućavanjem obavljanja djelatnosti koje doprinose povećanju BDP-a.

Bilo je za očekivati da će proizvodnja biti jedna od djelatnosti koja će biti najviše pogođena u vrijeme pandemije. Inozemni podaci govorili su da će proizvodnja imati silaznu putanju već u

prvim mjesecima pandemije. Gospodarstvo je bilo izloženo velikim inozemnim šokovima, o čemu će se govoriti u nastavku.

3.3. Izloženost inozemnim šokovima

Kao posljedica uvođenja restriktivnih zdravstvenih mjera smanjili su se i društveni kontakti što je nepovoljno utjecalo na potrošnju, čime se smanjila potražnja velikih trgovinskih tvrtki. Sve navedeno djelovalo je na smanjenje investicija što je bilo izazvano negativnim šokom potražnje. Smanjene su kako privatne tako i javne investicije. Šok potražnje je posljedično izazvao šok ponude.

3.3.1. Šok potražnje u hrvatskom gospodarstvu

Kriza koja je zahvatila cijeli svijet pa tako i hrvatsko gospodarstvo odrazila se kako na ponudu tako i na potražnju. Negativni šok potražnje najbolje se može ustanoviti promatrajući promjene u cijenama.

Komponente BDP-a važno je promatrati i s rashodne strane zbog nastanka šoka potražnje. Kada epidemiološke mjere još nisu bile na vrhuncu, u prvom kvartalu 2020. godine zabilježen je pozitivan rast BDP-a koji je iznosio 0,41%. Tome su pridonijeli državna potrošnja koja je iznosila 4,8%, investicije u fiksni kapital koje su iznosile 3,1%, ali i osobna potrošnja koja je iznosila nešto manje od 1%, točnije 0,8%. U izvozu roba zabilježen je sporiji rast BDP-a te je on iznosio 0,35%. Za malo manje od 6% pao je ukupan uvoz. Kada se govori o negativnim brojkama i izvoz usluga imao je negativan predznak, pao je za 9,3%. Snažan pad izvoza usluga doveo je do pozitivnih efekata određenih komponenti BDP-a, što je posljedično smanjilo njegov rast za 0,41% (Rogić Dumančić i dr.: 2020.:19-20).

Iz navedenih podataka može se zaključiti kako je rast BDP-a još uvijek bio vidljiv u prvom kvartalu 2020. godine. Na njegov blagi rast najviše je utjecala državna potrošnja. U vrijeme pandemije država je nudila potpore poduzetnicima te naknade za nezaposlene, čime se morala dodatno zadužiti, što će se kasnije odraziti na porast državnih rashoda. Negativni šok potražnje utjecao je i na uvoz i izvoz, odnosno na vanjsku trgovinu. Smanjuje se potražnja za domaćim proizvodima, što dovodi do manjeg izvoza, čime se vanjskotrgovinska bilanca smanjuje. Kada govorimo o smanjenju potražnje znatno se smanjila potražnja u turističkom sektoru Republike

Hrvatske. Mjere su ublažene u ljetnim mjesecima 2020. godine, ali turistička sezona nije se mogla usporediti s onom prethodne 2019. godine. Turistički sektor jedan je od sektora koji donosi najviše prihoda Republici Hrvatskoj, što se nije moglo reći i za prošlu, 2020. godinu. Iako je Hrvatska bila jedna od manje rizičnih zemalja, brojni turisti koji dolaze iz Njemačke, Češke, Poljske, Slovenije nisu se odvažili provesti svoje godišnje odmore na Jadranu. U slučaju epidemija kao što su Ebola, SARS i druge slične bolesti potrebno je najmanje 20 mjeseci da bi se sektor turizma vratio u stanje prije epidemije. Razumljivo je da se turizam, kao i sve druge djelatnosti neće lagano oporaviti i dostići svoj vrh. Potrebno je proći sve faze poslovnog ciklusa kako bi se sektor turizma, kao i svi ostali vratili u stanje prije pandemije COVID-a 19.

Velik porast dolazaka u komercijalnim objektima ostvaren je u travnju 2021. što je velik porast u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. U travnju 2021. godine taj broj iznosio je 668 tisuća noćenja turista dok je u istom razdoblju 2020. godine u Hrvatskoj ostvareno samo 2 tisuće dolazaka i 34 tisuće noćenja turista. Brojke su bile manje u 2020. godini s obzirom na mjere ograničavanja kretanja, zatvaranje granica i uvođenje propisa za karantenu. Kako su mjere u Hrvatskoj i svijetu popuštale tako se broj turista u 2021. povećao (Državni zavod za statistiku, 2021.).

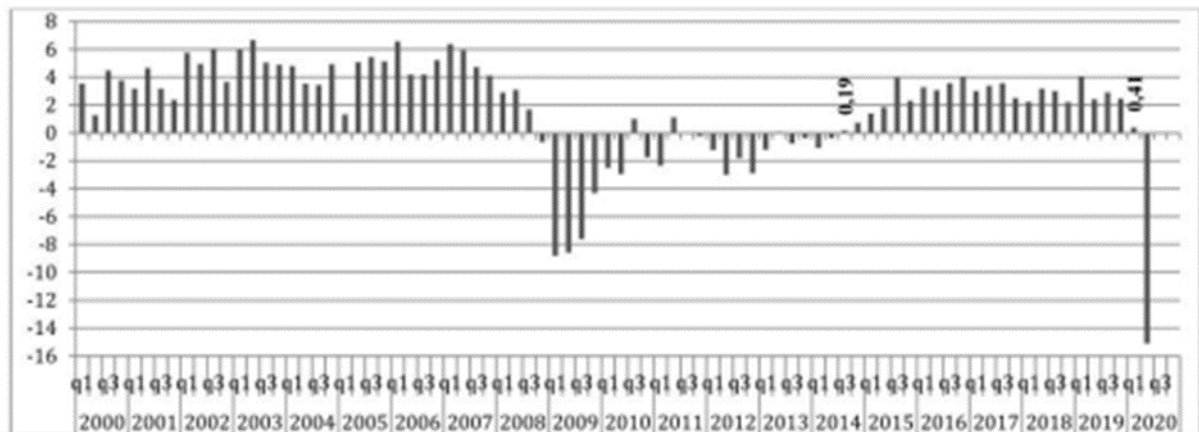
U trenutku pisanja završnog rada, prema neslužbenim podacima, brojke turista u Hrvatskoj su u porastu. Gotovo 70% turista je na ljetovanju na hrvatskoj obali, uspoređujući s podacima iz 2019. godine.

Oporavak turizma, u Hrvatskoj, ali i u svijetu dogodit će se tek kada nestane opasnosti od COVID-a 19. Za oporavak je potrebno uspostaviti globalno povjerenje kako bi se ponuda i potražnja vratile u stanje prije pandemije. Njihova ravnoteža ključan je element za oporavak bilo koje gospodarske djelatnosti pa tako i turizma (Krešić i Mikulić, 2021:8).

3.3.2. Šok ponude u hrvatskom gospodarstvu

Niti jedno gospodarstvo pa tako ni hrvatsko, nije moglo naslutiti kakva situacija će ga zahvatiti na samome kraju 2019. godine. Prema procjenama HNB-a koje su bile u prosincu 2019. godine, rast hrvatskog gospodarstva trebao je biti 3%, dok je za 2020. predviđen blagi pad te je rast hrvatskog gospodarstva bio 2,8%. Praćenjem šoka ponude u obzir se uzimaju komponente BDP-a koje se analiziraju s proizvodne strane.

Grafikon 4. Godišnje stope rasta hrvatskog gospodarstva na kvartalnoj razini između 2004. – 2020.

Izvor: Rogić Dumančić, L. i dr. na temelju podataka DZS, 2020., dostupno na:

http://www.hde.hr/ekonomskapolitikahrvatske/publikacija/eph2001/004_Rogic_Bogdan_Raguz.pdf

Promatrajući grafikon može se uočiti da je rast hrvatskog gospodarstva u vrijeme pandemije COVID-a 19 bio u značajnom padu. Naime, promatrajući 2019. godinu može se uočiti kako je u zadnjem kvartalu gospodarska aktivnost Hrvatske počela opadati, iako u Hrvatskoj još uvijek nisu bile uvedene nikakve epidemiološke mjere. Rast gospodarske aktivnosti iznosio je nešto više od 2%. S početkom 2020. godine, točnije u prvom kvartalu gospodarska aktivnost značajno se smanjila te je ona iznosila 0, 41%. U drugom kvartalu 2020. godine dolazi do ekstremnog pada gospodarskih aktivnosti koji je iznosio čak 15%. Takav pad još nije zabilježen u promatranom razdoblju od 2004. – 2020. godine. Iz grafikona možemo uočiti da se značajan pad, odnosno pad gospodarske aktivnosti ispod 1% nije dogodio od prvog kvartala u 2015. godini. Pad gospodarskih aktivnosti u Hrvatskoj možemo pripisati restriktivnim mjerama koje su uvedene u prvom tromjesečju 2020. godine kao posljedica pojave COVID-a 19. „Šok ponude nastaje kada poduzeća ne mogu nastaviti s normalnim poslovanjem zbog čega prestaju i investirati i proizvoditi (Rogić Dumančić i dr., 2020:5).“

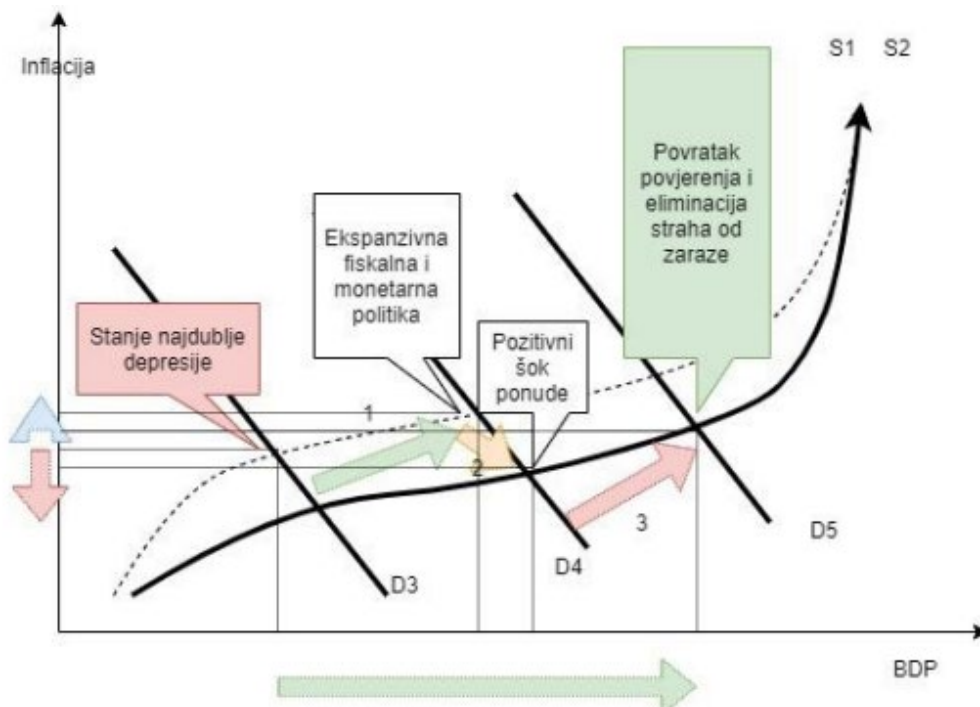
Iz priloženog teksta možemo uočiti kako se gospodarstvo suočilo s velikim šokom ponude uslijed *lockdown-a*. Ponovnim otvaranjem hrvatskog gospodarstva u lipnju 2020. godine negativna kretanja u ukupnoj industriji bila su najmanja, što se moglo i očekivati. Jedina industrija koja je bilježila rast bila je naravno, farmaceutska industrija. Proizvodnja lijekova i

cjepiva bila je veća nego ikada, te je bilo za očekivati kako će se bilježiti rast gospodarske proizvodnje u tom sektoru. Otvaranjem gospodarstva većina industrija zabilježila je blagi porast proizvodnje, dok se to ne može reći za proizvodnju pića, hrane i odjeće koja je značajno opala s obzirom da se ljudi nisu nigdje kretali, nije bilo mogućnosti izlaska u restorane ili u noćne klubove. Jedna od djelatnosti u gospodarstvu koja je zabilježila značajan pad bio je turizam, kako na strani ponude tako i na strani potražnje.

Rogić Dumančić i ostali (2020.) smatraju da su sve djelatnosti koje su vezane za turizam doživjele značajan pad, u ožujku 2020. godine smanjila se ponude smještaja za blizu 60%, pad se povećao u travnju i svibnju za 90%. U lipnju je pad bio slabiji, ali je postotak bio još uvijek velik, čak 80%. Brzina opadanja prometa u turističkom sektoru usko je povezana s turističkim prometom. Kao posljedica smanjenja dolazaka stranih turista i „usporavanja“ prometa u turizmu, snažan pad ostvario se i u posluživanju hrane i pića, kao i u prijevozu i skladištenju. Već od početka siječnja, poslovanje nekretninama imalo je silaznu putanju. Snažan pad imale su i ostale uslužne djelatnosti kao što su znanstvene, administrativne, tehničke uslužne djelatnosti. Jedna od djelatnosti koja je doživjela porast ponude bilo je građevinarstvo, čiji je postotak porastao za čak 8%.

3.4. Makroekonomski model krize COVID-a 19

Slika 3. Makroekonomski model uklanjanja krize COVID-a 19

Izvor: Čavrak, V., 2020., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/236781>

Čavrak (2020:13) smatra da se prvi set mjera odnosi isključivo na održavanje i oporavak potražnje koristeći ekspanzivnu i fiskalnu monetarnu politiku. U grafikonu je to prikazano pomicanjem AD krivulje (krivulja potražnje) iz točke D3 u točku D4. Bilo je važno na vrijeme potaknuti potražnju kako bi ona „povukla“ ponudu koja je sporije rasla. Došlo je do opasnosti od nastanka inflacije koja ipak nije bila problem jer se u slijedećem koraku javlja deflacija kao posljedica povećanja ponude. Pozitivni šok ponude, odnosno drugi korak u ovome grafu je najsloženiji i najdulje traje. On predstavlja pomak AS krivulje (krivulja ponude) iz AS1 na AS2. Ovaj korak može trajati od početka krize sve do njezinog kraja, ili čak nekoliko mjeseci nakon prestanka krize. Treće pomicanje krivulja prikazuje pomak AD krivulje s D4 na D5. Pomicanjem ove krivulje moguće je očekivati smanjenje straha, neizvjesnosti i nepovjerenja u institucije (Vlada, Sabor, HNB). Smanjenje straha, neizvjesnosti i nepovjerenja u institucije po završetku ove zdravstvene, ali i ekonomske krize imat će veliki utjecaj na obnovu ponude i potražnje. Bilo je važno odabrati mjere fiskalne i monetarne politike koje će u najbrže vrijeme donijeti najbolje rezultate, bez prevelikih birokratskih prepreka (što znamo da je u Hrvatskoj veliki problem). Prvi, ali i osnovni cilj bio je osigurati likvidnost kućanstvima i poduzećima kako bi se mogli održati novčani tokovi.

Tri pitanja koja su se morala staviti u fokus te je za njih bilo potrebno odrediti rješenja bila su:

- 1) dugovi (poduzeća i građana),
- 2) plaćanja (poduzeća i građana),
- 3) plaće.

Država je za sve zaposlene i nezaposlene osobe u vrijeme trajanja krize morala osigurati isplatu plaća građanima kako bi se održali financijski tokovi u svim sustavima. Subjekti koji su bili uključeni u sustave su: građani, poduzeća, banke, uvoz – izvoz. Potrebno je osigurati i održati sve financijske tokove kako bi se dobilo vrijeme za sastavljanje svih ostalih mjera koje bi trebale restrukturirati proizvodnju i izvoz. U trenucima ove krize, javna potrošnja jedina je makroekonomska sastavnica koja u kratkom vremenu mora održati razinu aktivnosti i potaknuti gospodarske djelovanje gospodarskih aktivnosti. Javna potrošnja odnosi se na socijalne transfere, plaće i nabavke roba i usluga od strane države. Potrebno je osigurati izravne transfere osobama koje su nezaposlene, odnosno onima koje su u vrijeme krize ostale bez posla. To je potrebno kako bi se osigurao neprestani tok financijskih sredstava. U vrijeme krize koja je izazvana pandemijom korona virusa posebnu pozornost treba obratiti na mikro, mala i srednja poduzeća te OPG-ove koji čine osnovu hrvatskog gospodarstva. Privatnim poduzećima potrebno je vratiti isplaćene plaće te im osigurati jeftine izvore kreditiranja kako bi se održala

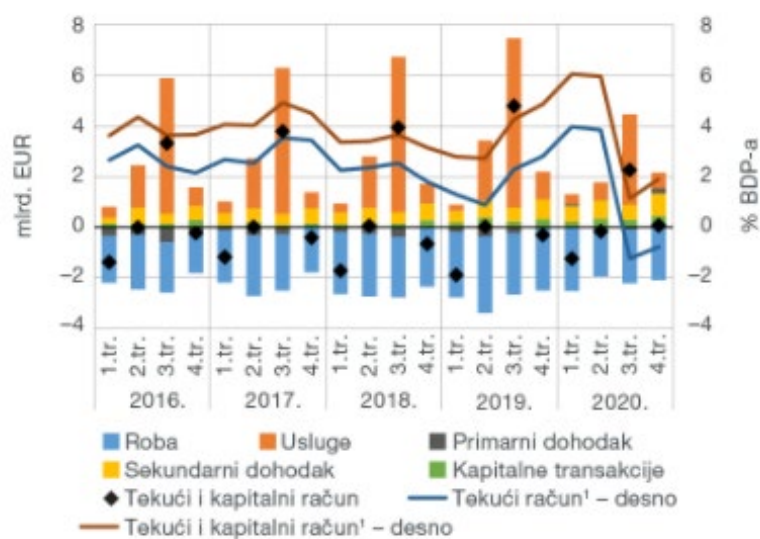
njihova likvidnost. Osiguravanjem jeftinih izvora kreditiranja osigurava se novčani tok sredstava i ne dovodi se u mogućnost nastanak financijske krize ili bankrot banaka. Ako se sve navedene mjere uspiju izdržati i ostvariti nakon završetka krize, to će značiti i manji pad BDP-a te je automatski moguć brži oporavak hrvatskog gospodarstva.

3.5. Platna bilanca Republike Hrvatske

Platna bilanca Hrvatske sistematično prikazuje vrijednosti ekonomskih transakcija rezidenata s nerezidentima u promatranom razdoblju (HNB, 2021.). „Platna bilanca Republike Hrvatske sastavlja se i objavljuje tromjesečnom dinamikom, tri mjeseca nakon isteka izvještajnog tromjesečja. S prvom objavom podaci dobivaju preliminarni status te se očekuje da će s objavom podataka za iduće tromjesečje biti revidirani s obzirom na naknadno pristigle informacije. Također, podaci prethodnih tromjesečja uvijek su podložni revizijama zbog povremenih ispravaka na strani izvora podataka kao i zbog redovnih ažuriranja uzoraka za pojedina statistička istraživanja (HNB, 2021.).“

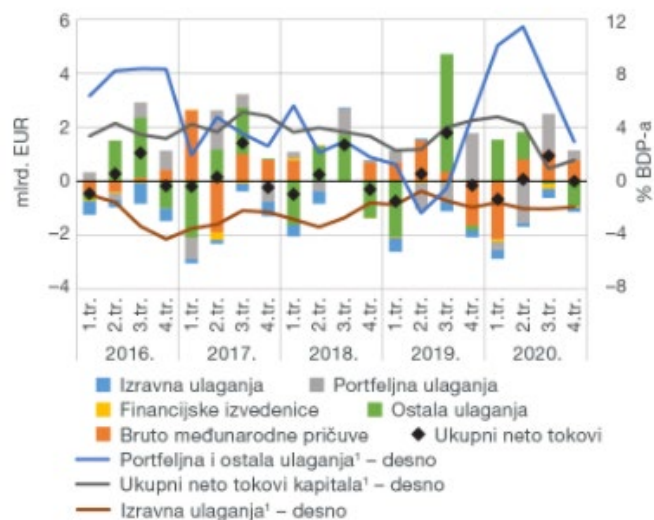
Prema (HNB, 2021) u četvrtom tromjesečju 2020. godine na tekućem i kapitalnom računu platne bilance ostvaren je višak od 0,4 mlrd. EUR, što je poboljšanje salda platne bilance u odnosu na isto razdoblje prošle godine. Uslijed snažnog pada turističke potrošnje stranih gostiju višak na kapitalnom i tekućem računu smanjio se za 2,9% BDP-a u odnosu na 2019. godinu kada je iznosio 1,9% BDP-a. Bruto inozemni dug na kraju 2020. godine iznosio je 82,7% BDP-a, odnosno 0,4% manje nego u mjesecu rujnu. Porast omjera rezultat je isključivo smanjenje nominalnog BDP-a. U isto vrijeme smanjila su se i neto međunarodna ulaganja s -48,8% BDP-a na -52,2% BDP-a. Robna razmjena počela se oporavljati nakon snažnog opadanja u drugom tromjesečju 2020. godine. Ovaj podatak se osobito odnosi na robni izvoz koji je u četvrtom tromjesečju bio za 2,6% veći u odnosu na isto promatrano razdoblje 2019. godine. Za očekivati je bilo da će trebati vremena kako bi izvoz dostigao svoju razinu prije krize. U posljednja tri mjeseca 2020. godine izvoz je bio za 4,8% manji nego u istom razdoblju prošle godine. Posljedično se smanjila se i robna razmjena s inozemstvom koja je bila za 14,7% odnosno 0,4 mlrd. EUR manja.

Grafikon 5. Tekući i kapitalni račun platne bilance za razbolje od 2016. – 2020.

Izvor: HNB, 2020., dostupno na: <https://www.hnb.hr/>

Grafikon 6. Financijski račun za razdoblje od 2016. – 2020.

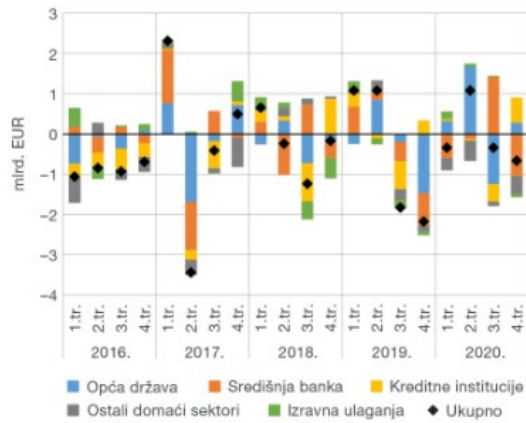

Izvor: HNB, 2020., dostupno na: <https://www.hnb.hr/>

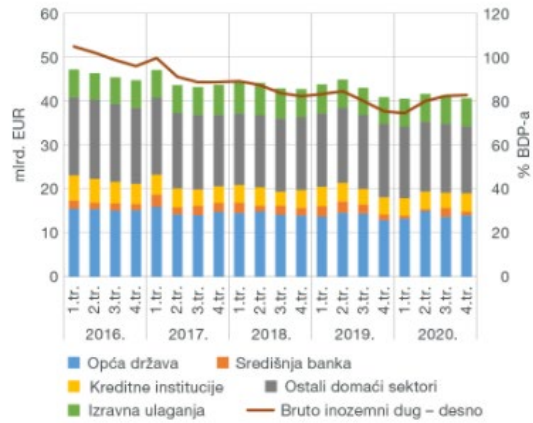
Račun platne bilance u četvrtom tromjesečju smanjio se za 24,8 mil EUR. Ostvaren j ena temelju međunarodnih pričuva i smanjenja neto obveza. Gotovo je u cijelosti nadomješten neto priljevom kapitala koji je ostvaren zahvaljujući inozemnim ulaganjima. Povećala su se vlasnička ulaganja u Hrvatsku uslijed pretvorbe duga u kapital (HNB, 2021.).

Grafikon 7. Bruto inozemni dug

a) Promjena stanja bruto inozemnog duga

b) Stanje bruto inozemnog duga

Izvor: HNB, 2020., dostupno na: <https://www.hnb.hr/>

Na kraju 2020. godine stanje neto međunarodnih ulaganja pogoršalo se na – 25,6 mlrd. EUR u odnosu na rujan 2020. godine kada su međunarodna ulaganja iznosila – 24,5 mlrd. EUR. Promatrajući sektore najviše se pogoršala inozemna pozicija kreditnih institucija (Slika a). Dodatno smanjenje nominalnog BDP-a pogoršalo je stanje neto međunarodnih ulaganja koja su se na kraju rujna iznosila – 48,8% BDP-a dok su na kraju 2020. godine ona iznosila – 52,2% BDP-a (Slika b). Zbog smanjenja bruto inozemnog duga koji je bio praćen smanjenjem dužničkih potraživanja, neto inozemni dug blago se povećao za 0,1 mlrd. EUR. Na kraju 2020. godine neto inozemni dug iznosio je 16,7% BDP-a odnosno 8,2 mlrd. EUR (HNB, 2021.).

4. MEĐUNARODNI TOKOVI KAPITALA

Međunarodno kretanje kapitala direktno utječe na gospodarski rast kao i na platnu bilancu te promjenu privredne strukture države. Promatrajući čimbenike na koje međunarodno kretanje kapitala utječe možemo zaključiti kako je upravo to ono što pokreće globalizaciju. „U teoriji postoje 3 osnovna oblika kretanja kapitala i to:

1. Međunarodno kretanje zajmovnog kapitala
 2. Portfolio investicije
 3. Direktne strane investicije
-
1. Međunarodno kretanje zajmovnog kapitala je financijsko posredovanje u realizaciji financijskih viškova jednog sektora u financiranje manjkova drugih sektora.
 2. Razvoj financijskih tržišta i financijskih instrumenata sa sobom nosi rizik koji investitori pokušavaju diversificirati.
 3. Direktne strane investicije u inozemstvu su oblik ulaganja kapitala u poduzeće izvan matične zemlje kojim se stječe vlasnička kontrola nad tim poduzećem (Perović, 2005: 370-372).“

Republika Hrvatska se tijekom svog osamostaljenja pokušavala prilagoditi otvorenom tržištu. Prilikom osamostaljenja javio se problem malog priljeva *greenfield* investicija koje su bile glavni pokretač gospodarskog razvoja i konkurentnosti. Spomenute investicije u Republiku Hrvatsku i dalje su male ako se promatraju druge zemlje svijeta. Ulaganje u Hrvatsku potaknuto je povlačenjem sredstava iz Europske unije, nakon što je 2013. godine Hrvatska postala članica (Ured za publikacije Europske unije, 2020.).

4.1. Izravna strana ulaganja

Inozemna strana ulaganja (FDI) nastaju kada rezident jedne zemlje postane vlasnikom 10 ili više posto poduzeća u određenoj zemlji. Inozemna strana ulaganja mogu se podijeliti na *greenfield* odnosno ona ulaganja koja stvaraju novu imovinu te na *brownfield* odnosno ulaganja koja nastaju privatizacijom ili se ulažu u već postojeću imovinu. Za Hrvatsku se može reći da je privukla dovoljan broj stranih ulagatelja kada ju uspoređujemo s drugim tranzicijskim zemljama. Veliki broj investicija u Hrvatskoj vezan je uz preuzimanje vlasničkih udjela putem privatizacije istih. U Hrvatskoj nedostaje *greenfield* ulaganja u prerađivačku industriju, ali i

ulaganja u izvozno orijentiranu industriju. Može se reći da su u Hrvatskoj prisutna izravna inozemna ulaganja, ali još uvijek nije dostignut stupanj razvijenosti kao u zemljama srednje Europe (Mustać, 2018.).

„S perspektive države davatelja investicija, FDI mogu biti vertikalna ili horizontalna. Definiiraju ih na sljedeći način prema motivu ulaganja:

- Horizontalna FDI su financiranja sa svrhom horizontalne ekspanzije, tj. širenja osnovne djelatnosti internacionalnom proizvodnjom istih ili sličnih dobara kao u zemlji ulaganja. Najčešća horizontalna financiranja provode se u svrhu iskorištavanja određenih monopolističkih i oligopolističkih prednosti kojima se osvaja inozemno tržište.
- Vertikalna FDI su financiranja koja se poduzimaju sa svrhom nabave jeftinijih materijala, tj. nižih troškova u zemlji financiranja, ili približavanja kupcima na inozemnim tržištima. Ova investiranja uključuju geografsku decentralizaciju proizvodnog lanca multinacionalnih kompanija (Elpeza, 2018. navedeno u Grgić, Bilas i Franz, 2013.).“

Elpeza (2018.) prema Julius (1991) inozemna izravna ulaganja dijeli na:

- *Greenfield* investicije – FDI koja stvaraju novu proizvodnu imovinu
- *Brownfield* investicije – FDI nastala privatizacijom
- Spajanja i preuzimanja (ENG. Mergers and Acquisition – M&A) – kupnja postojećih postrojenja i poduzeća i preuzimanje kontrole u njima kako bi novi vlasnik upravljao efikasnije od prethodnog.

Greenfield ulaganja predstavljaju oblik ulaganja kod kojih se otvaraju novi proizvodni pogoni. Takva vrsta ulaganja donosi najviše koristi za zemlju primatelja zbog toga što se uloženi kapital pretvara u proizvodnju koja stvara dodanu vrijednost te ona predstavlja potencijalni izvoz određene zemlje (Elpeza, 2018.).

Brojne su prednosti *greenfield* ulaganja. Neke od njih su: priljev znanja, otvaranje novih radnih mjesta, povećanje vrijednosti kapitala, razvoj zemlje kao i uravnoteženje njezine platne bilance, stručno osposobljavanje kadrova, razvoj tehnologije. Kada govorimo o prednostima moramo spomenuti i nedostatke *greenfield* ulaganja. Nedostaci koji se javljaju su: sukobljavanje između poduzeća, otežano spajanje i preuzimanje u zemlju u koju se ulaže te u odnosu na *brownfield* ulaganja ne pružaju dugoročne koristi (Elpeza, 2018.).

M&A ulaganja su ulaganja koja imaju špekulativni karakter. Motivirana su iskorištavanjem prednosti zemlje u koju se ulaže kao i optimizacijom portfelja. Važno je navesti i prednosti, a

neke od njih su: veličina tržišta, lokacija, infrastruktura, prirodni izvori i tehnologija. U odnosu na *greenfield* ulaganja M&A ulaganja ne pružaju dugoročne prednosti (Elpeza, 2018.).

4.2. Motivi inozemnih stranih ulaganja

Brojni su motivi prilikom inozemnih stranih ulaganja. Inozemna strana ulaganja dobar su izvor za razvoj gospodarstva, obučavanje nove radne snage i jeftinije radne snage koja je možda i glavni motiv inozemnih ulagatelja.

„Kod tržišno orijentiranih ulaganja, multinacionalne kompanije na inozemna tržišta ulažu s ciljem pronalaska novih kupaca dobara i usluga. Resursno orijentirana ulaganja postaju sve učestalija jer se kroz njih multinacionalnim kompanijama pruža prilika za preuzimanjem specifičnih resursa po nižim troškovima“ (Marić i Matić, 2018.).

4.2.1. Motivi davatelja inozemnih izravnih ulaganja

Brojni su motivi koji mogu pokretati strane ulagače na investicije u zemljama u inozemstvu. Velik broj stranih ulagača nastoji izbjeći plaćanje poreza i drugih nameta koje država stavlja na teret.

Brojni su čimbenici koji utječu na izravna ulaganja. Neki od njih su zemljopisni položaj, transportni troškovi, dostupnost prirodnih resursa. Naravno, postoje i motivi koji se temelje na optimizaciji portfelja. Glavni motiv je ulaganje vlasnika koji želi što veći prihod uz što manje rizika. Da bi poduzeće postalo multinacionalno, mora posjedovati određene prednosti koje lokalni konkurenti nemaju. Neke od tih prednosti su razvijena tehnologija, marketinška znanja, patenti, ekonomija obujma. Sve to zajedno naziva se neopipljivom imovinom (Marić i Matić, 2018. prema Bilas i Franc, 2006.).

4.2.2. Motivi primatelja inozemnih stranih ulaganja

Kada govorimo o motivima primatelja inozemnih ulaganja možemo reći kako je i njih velik broj. Svaka država nastoji doprinijeti razvoju svoga gospodarstva kao i povećanju državnog proračuna, ali i otvaranju radnih mjesta kako bi se smanjila nezaposlenost. Upravo to omogućuju inozemna strana ulaganja.

„Prilikom primanja inozemnih izravnih ulaganja, zemlja koja je primatelj uspoređuje društvene koristi i društvene troškove koju bi ta ulaganja prouzrokovala. Uvijek se nastoji izabrati ona ulaganja koja imaju što veću društvenu korist. Motivi primatelja ulaganja očituju se u transferima tehnologije, otvaranju novih radnih mjesta te poboljšanju kvalitete radne snage (povećanje znanja i vještina kroz osposobljavanje radnika) (Marić i Matić, 2018.).“

4.3. Povezanost FDI-a i BDP-a

Bruto domaći proizvod važan je pokazatelj razvijenosti nacionalnog gospodarstva. BDP prikazuje vrijednost proizvedenih roba i usluga u nekom nacionalnom gospodarstvu tijekom određenog razdoblja, najčešće jedne godine.

Na BDP utječu:

- Osobna potrošnja (C)
- Investicije (I)
- Neto izvoz (NX) – predstavlja razliku između uvoza i izvoza
- Državna potrošnja (G)

Formula za izračun BDP-a glasi: $Y = C + I + G + NX$.

Elpeza (2018.) kako je navedeno u radu (Jovančević, 2007.) provodi analizu u kojoj uspoređuje FDI po stanovniku, visinu FDI – a, stopu rasta BDP – a i zaduženost Hrvatske i novih članica EU prema inozemstvu. Došao je do zaključka da zemlje zbog priljeva FDI – a imaju visoke stope BDP – a i smatra kako su za razvitak poduzetnika važni zaštita intelektualnog vlasništva, borba protiv korupcije i dobro postavljen pravni sustav.

Elpeza (2018.) kako je navedeno u radu (Lovrinčević, 2004.) analizira udio investicija u BDP – u, gospodarski rast i investicije čija je efikasnost mjerena ICOR – om za jedanaest zemalja u tranziciji uz koje je i Hrvatska. ICOR je odnos između stope investiranja i stope rasta realnog BDP – a. Došao je do zaključka da je uzročnik visoke stope gospodarskog rasta, kod nekih tranzicijskih zemalja, efikasnost investicija.

Elpeza (2018.) kako je navedeno u radu (Kesan, 2009.) istražuje utjecaj izravnih inozemnih ulaganja na gospodarski rast, na izvoz i na zaposlenost. Utvrđeno je da priljev inozemnih izravnih ulaganja ne utječe na rast BDP – a i na izvoz, ali na zaposlenost utječe s negativnim predznakom. Zaključeno je da su zbog malog udjela *greenfield* investicija izostali očekivani pozitivni rezultati.

4.4. Izravna strana ulaganja u Republici Hrvatskoj

„Republika Hrvatska postala je zanimljiva inozemnim ulagačima tek potkraj prošlog stoljeća, kada su počeli pritjecati veći iznosi FDI-a. Takvi priljevi bili su potaknuti velikim valom privatizacije državnih tvrtki. Iako na samim počecima tranzicije, Hrvatska nije bila privlačna kao potencijalna zemlja odredišta, ali s godinama se situacija počela mijenjati (Matić i Marić, 2018. prema Andrijanić i Pavlović, 2012: 285).“

Tablica 2: Izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku i ostali pokazatelji ekonomskih odnosa za razdoblje od 2008. – 2020. godine

	2008.	2010.	2012.	2014.	2016.	2018.	2020.
Godišnji rast BDP-a u %	1,9	-1,3	-2,4	-0,3	3,5	2,8	-8,4
BND po glavi stanovnika	14,250.0	14,090.0	13,440.0	13,260.0	12,380.0	14,080.0	14,190.0
Izravna strana ulaganja (u US\$)	5,249,620,116	1,545,050,408	1,465,100,044	3,184,022,339	418,512,745	1,212,763,554	-
Uvoz roba i usluga	46,7	37,8	41,1	43,7	46,5	51,0	48,9
Izvoz roba i usluga	36,4	36,1	39,5	43,3	47,6	50,2	41,7
Inflacija	6,1	1,0	3,4	-0,2	-1,1	1,5	1,2

Izvor: Izrada autorice prema The World Bank, 2021., dostupno na: <https://databank.worldbank.org/home.aspx>

Tablica 3. Izravna strana ulaganja u Republiku Hrvatsku prema djelatnostima u mil. eur. (2007. – prvo i drugo tromjesečje 2017.)

Godine	Trgovina na veliko, osim motornim vozilima i motociklima	Upravljačke djelatnosti; savjetovanje u vezi s upravljanjem	Financ. usluž. ne djelatnosti, osim osiguranja i mirovinskih fondova	Proizvodnja osn. farmaceutičkih proizvoda i farmaceutičkih pripravaka	Proizvodnja prehrambenih proizvoda	Ukupno
2007.	32,3	32,3	46,5	7,1	28,8	146,993
2008.	852,5	-8,4	56,1	-55,4	27,1	871,899
2009.	671,9	9,7	-21,3	-82,8	51,2	628,718
2010.	-612,5	175,8	9,4	362,3	13	-51,975
2011.	3,6	52,5	85,6	38,7	14,3	194,795
2012.	111,6	-1,5	51	-156,7	1,6	5,988
2013.	56	-2,9	-92,6	-34,8	182,2	107,956
2014.	82,2	3,6	323,2	53,8	11,5	474,339
2015.	4,1	1.258,80	581,4	-195,7	76,3	1.724,92
2016.	62,6	-116,4	-24,1	-188,7	46,1	-220,462
1. i 2. tr. 20017.	183,8	-2,6	24,8	10,9	7,2	224,181
UKUPNO	1 448,30	1 401,00	1 039,90	-241,30	459,40	4 107,40

Izvor: Marić i Matić, 2018., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/196099>

Tablica 3. nam prikazuje izravna strana ulaganja u Republiku Hrvatsku promatrajući djelatnosti u koje se ulagalo. Smanjenje investicija u Republiku Hrvatsku dogodilo se 2010. i 2016. godine kada se najviše investiralo u trgovinu na veliko dok se najmanje ulagalo u proizvodnju farmaceutičkih proizvoda.

Tablica 4. Pokazatelji ekonomskih odnosa Hrvatske s inozemstvom 2014. – 2020. godine

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Površina (km²)	56,594	56,594	56,594	56,594	56,594	56,594	56,594
Broj stanovnika (u mil.)	4,238	4,204	4,174	4,125	4,088	4,065	4,047
BDP (u mil. kn)	331,322	339,197	351,197	367,501	385,377	402,332	371,517
BDP (u mil. eur.)	43,423	44,636	46,644	49,262	51,979	54,269	49,318
BDP (realna godišnja stopa promjene)	-0,3	2,4	3,5	3,4	2,8	2,9	-8
Prosječna godišnja stopa inflacije potrošačkih cijena	-0,2	-0,5	-1,1	1,1	1,5	0,8	0,1

Tekući račun platne bilance (u mil. eur.)	111	1,461	1,033	1,691	935	1,520	-379
Izvoz usluga (u % BDP-a)	43,3	46,4	47,7	50,0	50,2	52,0	42,6
Uvoz usluga (u % BDP-a)	43,7	46,1	46,5	49,3	51,0	52,2	49,5
Inozemni dug (u % BDP-a)	113,9	108,3	95,8	88,4	81,9	74,2	81,3
Stopa nezaposlenosti	17,3	16,2	13,1	11,2	8,4	6,6	7,5

Izvor: izrada autorice prema HNB, 2020., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori>

U priloženoj tablici može se vidjeti kako je BDP koji je jedan od pokazatelja razvijenosti Hrvatskog gospodarstva i odnosa s inozemstvom rastao u razdoblju od 2014. do 2020. godine, kada se dogodio šok za hrvatsko, ali i svjetsko gospodarstvo. BDP Hrvatske smanjio se za gotovo 30 milijuna kuna. Promatrajući druge ekonomske pokazatelje može se uočiti kako su i oni s godinama rasli. Izvoz roba i usluga svake godine je imao uzlaznu putanju, sve do 2020. godine kada se smanjio za 9,4% BDP-a. Isto kao i izvoz, s godinama je rastao i uvoz roba i usluga u Hrvatsku koji se 2020. godine smanjio za 2,7% BDP-a. Inozemni dug Hrvatske najveći je bio 2014. godine kada je iznosio 113,9% BDP-a što je bila posljedica krize iz 2008. On se također s godinama smanjivao te je 2020. godine narastao za 7,1% BDP-a. Stopa nezaposlenosti jedan je od pokazatelja razvijenosti gospodarstva koji je bio u stalnom padu tijekom promatranih godina. Zbog krize koja je nastupila u Hrvatskoj, stopa nezaposlenosti u 2020. godini iznosila je 7,5% BDP-a

5. POSLJEDICE PANDEMIJE

Posljedice pandemije korona virusa još uvijek nisu u potpunosti vidljive. Smatra se da će one biti vidljive tek kada kriza koja je nastala završi. Brojne su posljedice koje će ova pandemija ostaviti. Pad BDP, nezaposlenost, smanjenje uvoza i izvoza, smanjenje ponude i potražnje za proizvodima i uslugama, povećanje smrtnosti stanovništva, smanjenje inozemnih ulaganja samo su neke od posljedica je prouzročio korona virus.

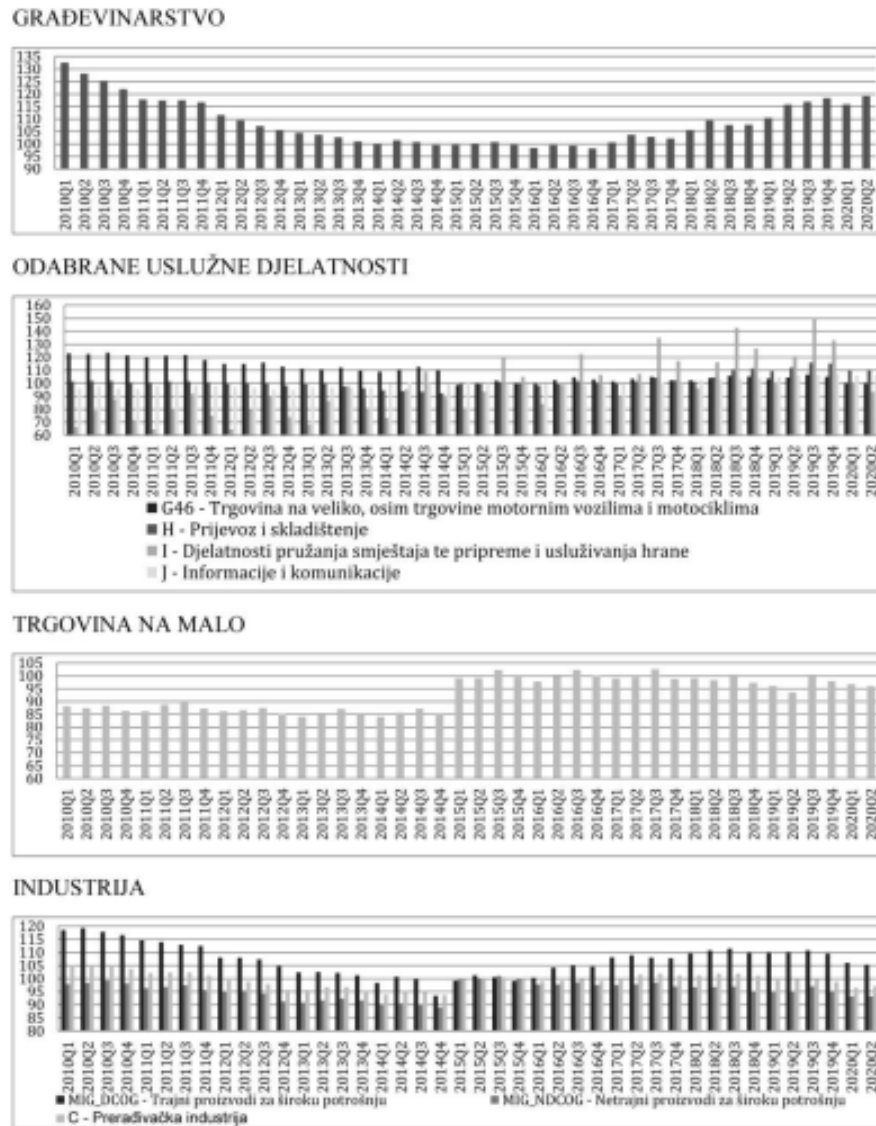
U ovom poglavlju govorit će se upravo o posljedicama pandemije na svjetsko, ali i hrvatsko gospodarstvo. Iako je Republika Hrvatska poduzela niz mjera kako bi pomogla poduzećima i cjelokupnom gospodarstvu, posljedice su ipak bile vidljive.

5.1. Povećanje nezaposlenosti

Jedna od posljedica korona krize je i povećanje nezaposlenost. Zatvaranjem gospodarstva brojne djelatnosti prestale su sa svojim radom, neke trajno, a neke na određeno vrijeme. Posljedica toga bilo je povećanje nezaposlenosti odnosno gubitak radnih mjesta. Ionako nepovoljna situacija na području rada u Republici Hrvatskoj postala je još gora. Pitanje nezaposlenosti nije bilo upitno samo u Hrvatskoj, nego u cijelome svijetu. Svakoga dana bilo je sve više nepotrebnih radnih mjesta, radilo se od kuće kako bi se izbjegli fizički kontakti te je sve vodilo otpuštanju djelatnika u područjima u kojima se mogla smanjiti radna snaga.

Prioritet Europske unije bila je zaštita zdravlja ljudi, naravno uz što manje gubitke u ekonomiji. Prema (Europska komisija, 2020.) korona kriza bio je šok za europsko, ali i globalno gospodarstvo. Države članice već su usvojile proračunske mjere i mjere likvidnosti kako bi se povećao kapacitet zdravstvenih sustava i pružila pomoć građanima koji su pogođeni krizom. Tijekom krize bilo je važno zaštititi ne samo kritične sektore gospodarstva, ekonomiju, infrastrukturu, imovinu i dr. nego i radna mjesta i radnike.

Slika 4. Indeks zaposlenosti u odabranim djelatnostima u Hrvatskoj (2015=100)

Izvor: Rogić Dumančić L. i dr. prema DZS, 2020., dostupno na:

http://www.hde.hr/ekonomskapolitikahrvatske/publikacija/eph2001/004_Rogic_Bogdan_Raguz.pdf

Kao što je prethodno u radu spomenuto, brojne mjere koje je Vlada uvela nisu spriječile smanjenje nezaposlenosti, što možemo uočiti i na slici 4. Na priloženoj slici prikazane su djelatnosti te podaci o zaposlenosti unutar pojedine djelatnosti.

Građevinarstvo je jedna od djelatnosti koja je u vrijeme pandemije korona virusa bila u porastu, u odnosu na druge uslužne djelatnosti. Promatrajući sliku 8. možemo uočiti da je broj zaposlenih u građevinarstvu u 2019. godini imao uzlaznu krivulju. Kao što je bilo očekivano, pojavom korona virusa i krize koja je posljedično nastala broj zaposlenih u građevinarstvu se u prvom kvartalu 2020. počeo smanjivati. Naime, u drugom kvartalu 2020. godine broj zaposlenih u građevinarstvu počeo je rasti.

Promatrajući odabrane uslužne djelatnosti u razdoblju od 2019. do drugog kvartala 2020. godine možemo uočiti kako je najveći pad nezaposlenosti bio u djelatnostima koje pružaju usluge smještaja. Takvi podaci bili su za očekivati s obzirom na smanjeno i ograničeno kretanje stanovništva. Usluge smještaja manje su se koristile što je automatski dovelo do otpuštanja radnika. U trgovini na veliko također se mogu uočiti gubici radnih mjesta u razdoblju od prvog kvartala 2020. godine do drugog kvartala 2020. godine.

Trgovina na malo bila je jedna od djelatnosti u kojoj se zaposlenost nije značajno smanjila. U 2020. pad je bio prisutan u odnosu na prethodnu 2019. godinu, ali on nije bio drastičan.

Industrija kao uslužna djelatnost najveći pad zaposlenosti imala je u proizvodnji trajnih proizvoda za široku potrošnju. Blagi pad bio je prisutan i u proizvodnji netrajnih proizvoda za široku potrošnju dok je u prerađivačkoj industriji u razdoblju od kraja 2019. godine do drugog kvartala 2020. godine bio prisutan pad zaposlenosti koji se u drugom kvartalu 2020. smanjio. Tijekom korona krize najveći pad zaposlenosti doživjela je industrija proizvodnje trajnih proizvoda za široku potrošnju.

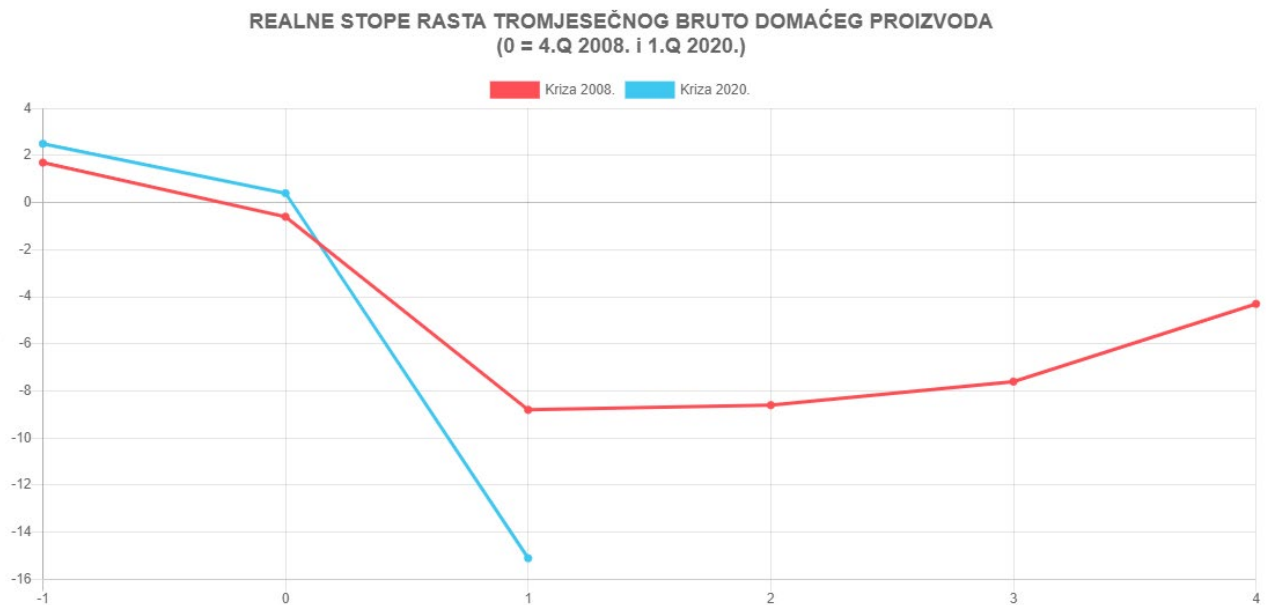
U Republici Hrvatskoj 17. ožujka 2020. godine Vlada RH donijela je paket od 63 mjere za pomoć gospodarstvu. Mjere su se periodički obnavljale i produljivale, ovisno o povoljnoj situaciji u određenim trenucima korona krize. Dvije najčešće mjere koje je koristila Vlada RH bile su: skraćivanje radnog vremena (financirano iz programa SURE) te potpore za očuvanje radnih mjesta u djelatnostima koje su pogođene COVID-om 19 (Bilić i Mokrović, 2021.).

Neke od donesenih mjera za potporu gospodarstvu bile su: odgoda javnih davanja, zajmovi bez kamata gradovima, županijama i općinama, reprogram postojećih kredita građana, odobravanje kredita poduzećima za podmirenje osnovnih troškova, smanjene su kamate na investicijske kredite, odgođena su plaćanja za koncesije, ugovorne obveze.

5.2. Smanjenje BDP-a

Bruto domaći proizvod jedan je od pokazatelja razvijenosti gospodarstva koji je u vrijeme pandemije COVID-a 19 bio najviše pogođen. Mjere ograničavanja kretanja uvelike su utjecale na hrvatsko gospodarstvo i njegov BDP.

Grafikon 8. Realne stope rasta tromjesečnog bruto domaćeg proizvoda

Izvor: DZS, 2021., dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/bdp_2_q.html

Grafikon 8. prikazuje nam kretanje BDP-a u vrijeme krize iz 2008. godine te korona krize iz 2020. godine. Crvena krivulja predstavlja krizu iz 2008. godine dok plava predstavlja 2020. godinu.

Uspoređujući krizu iz 2008. godine i korona krizu koja je zadesila svijet u 2020. godini možemo zaključiti kako je BDP rapidno pao već u prvom kvartalu 2020. godine (broj 0) dok je 2008. godine on postepeno padao te je u trećem kvartalu 2009. godine (broj 3) imao blago uzlaznu putanju. Za očekivati je bilo kako će se BDP naglo smanjiti s obzirom na to koliko naglo i neočekivano je korona kriza zadesila cijeli svijet.

Prema (DZS, 2021.) ovo je najveći realni pad tromjesečnog BDP-a od početka njegovog mjerenja, točnije od 1995. godine.

6. ZAKLJUČAK

Razvijenost i konkurentnost gospodarstva glavni je cilj svake države svijeta. Otvorenost gospodarstva ključan je preduvjet za razvijenost ekonomskih odnosa s inozemstvom. Potrebno se usmjeriti na rast ključnih makroekonomskih pokazatelja kako bi se vidio napredak u gospodarstvu. Potreban je rast BDP-a, povećanje izvoza te smanjenje uvoza i nezaposlenosti. Dakako, treba naglasiti kako je potrebno privlačiti izravne inozemne investicije koje su jedan od temelja gospodarskog i ekonomskog rasta.

Republika Hrvatska zemlja je s velikim gospodarskim potencijalom. Tijekom povijesti zadesile su ju brojne krize iz kojih se bilo teško izvući. Nakon ratnih 90-ih godina, 2008. godine Hrvatsku je zadesila svjetska ekonomska kriza iz koje se oporavljala dugi niz godina. Ostavljene su posljedice na cjelokupno gospodarstvo, povećao se broj nezaposlenih, smanjena su strana ulaganja te se sve više ljudi, kao i država zadužilo kod banaka. Prethodno navedene posljedice krize očitovale su se i 2020. godine kada je Hrvatska ušla u razdoblje u kojemu je još uvijek. Hrvatska je svrstana u ekonomije koje su najviše pogođene ovom prvenstveno zdravstvenom, ali i ekonomskom krizom. Negativan utjecaj na BDP ostavili su osobna potrošnja, investicije, ali i izvoz roba. Pozitivan utjecaj na BDP imali su smanjenje uvoza te državna potrošnja.

Hrvatskoj su potrebna inozemna ulaganja. Neosporno je da su ona prisutna u Hrvatskoj, ali nisu u dovoljnoj mjeri. Potrebno je više *greenfield* ulaganja kako bi se stvarale nove vrijednosti. Kao što je ranije u radu navedeno *greenfield* ulaganja imaju brojne prednosti. Povećava se vrijednost kapitala, stvaraju se nova radna mjesta, ulaže se u znanje te se uravnotežuje platna bilanca.

COVID-19 bio je nešto što nije bilo potrebno niti jednom gospodarstvu svijeta, a najmanje zemljama u razvoju. Jedna od njih je i Hrvatska. Neočekivana pojava virusa unazadila je hrvatsko gospodarstvo nakon rekordne 2019. godine.

Hrvatsko gospodarstvo polako se počelo vraćati na „staro normalno“ ukidanjem određenih mjera te dolascima stranih turista na jadransku obalu. Gubici su veliki te će Hrvatskoj trebati dugo vremena kako bi došla u stanje prije 2020. godine.

LITERATURA

1. Cini V. i Drvenkar, N. (2011.) *Gospodarstvo Hrvatske PRAKTIKUM*. Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera, Ekonomski fakultet u Osijeku
2. Družić, I. i Sirotković, J. (2002.) *Uvod u hrvatsko gospodarstvo*. Zagreb. Ekonomski fakultet: Politička kultura.

Internet:

3. BeniĆ, Đ. (2012). EKONOMSKA KRIZA U EUROPI I HRVATSKO GOSPODARSTVO, *Ekonomska misao i praksa*, (2), str. 847-854, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/94185> (pristupljeno: 17. lipnja 2021.)
4. Benolić, M. (2012). 'Svjetska ekonomska kriza: razvoj, utjecaj na Republiku Hrvatsku i subjektivni stavovi studenata', *Pravnik*, 46(92), str. 119-138, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/98188> (pristupljeno: 5. srpnja 2021.)
5. Bilić, A., i Mokračić, D. (2021). Očuvanje radnih mjesta u vrijeme krize izazvane pandemijom COVID-a 19, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 58(2), str. 525-552, dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=374057 (pristupljeno 29. lipnja 2020.)
6. CDC (2021.). Covid-19, dostupno na: <https://www.cdc.gov/flu/pandemic-resources/index.htm> (pristupljeno: 21. lipnja 2021.)
7. Čavrak, V. (2020). 'Makroekonomija krize COVID-19 i kako pristupiti njenom rješavanju', *EFZG workingpaperseries*, (03), str. 1-19, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/236781> (pristupljeno: 18. lipnja 2021.)
8. Državni zavod za statistiku (2020.). Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno ekonomske pokazatelje, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/turizam-dolasci_i_nocenja.html (pristupljeno: 21. lipnja 2021.)
9. Državni zavod za statistiku (2020.). Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno – ekonomske pokazatelje, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/bdp_2_q.html (pristupljeno: 27. lipnja 2021.)
10. Elpeza, A. (2018.). *Statistička analiza inozemnih izravnih ulaganja u Republici Hrvatskoj: Završni rad*, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, dostupno na: <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A2211/datastream/PDF/view> (pristupljeno: 27. lipnja 2021.)

11. ETH zurich KOF (2020.). dostupno na: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> (pristupljeno: 29. lipnja 2021.)
12. European Investment Bank (2020.), dostupno na: <https://www.eib.org/en/> (pristupljeno 16. srpnja 2021.)
13. Europska komisija (2020.). Proljetna gospodarska prognoza 2020.: duboka i neujednačena recesija te nesiguran oporavak, dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/ip_20_799 (pristupljeno: 30. lipnja 2021.)
14. Europska komisija (2021). Radna mjesta i gospodarstvo tijekom pandemije koronavirusa, dostupno na: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic_en (pristupljeno 4. srpnja 2021.)
15. Eurostat (2020.), dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat> (pristupljeno: 13. srpnja 2021.)
16. HNB (2021.). Platna bilanca, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/sektor-inozemstva/platna-bilanca> (pristupljeno: 23. lipnja 2021.)
17. Lovrinčević, Ž., i Mikulić, D. (2000). RAST, MEĐUNARODNA TRGOVINA I OTVORENOST GOSPODARSTVA, Ekonomski pregled, 51(9-10), str. 1075-1101, dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=45500 (pristupljeno: 18. lipnja 2021.)
18. Marić, K., i Matić, J. (2018). Inozemna izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku i usporedba s odabranim nerazvijenim zemljama, Zbornik sveučilišta Libertas, 3(3), str. 147-167, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/196099> (pristupljeno: 27. lipnja 2021.)
19. Mustać, N. (2018) Ekonomske posljedice priljeva inozemnog kapitala na hrvatsko gospodarstvo. U: Družić, G. & Družić, I. (ur.)Zbornik radova znanstvenog skupa: Modeli razvoja hrvatskog gospodarstva, (ur. Družić, G. ; Družić, I., izdavač: Ekonomski fakultet Zagreb ; Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti), dostupno na: <http://web.efzg.hr/RePEc/chapters/chapter18-08.pdf> (pristupljeno: 27. lipnja 2021.)
20. Perović, J.(2005.). Međunarodno kretanje kapitala kao generator i akcelerator globalizacije, Ekonomija Economics, Rifin d.o.o., vol. 12(2), str. 369-383, dostupno na: http://staro.rifin.com/root/tekstovi/casopis_pdf/ek_ec_477.pdf (pristupljeno: 27. lipnja 2021.)
21. Rogić Dumančić L., Bogdan Ž. i Raguz Krišić I. (2020.) Utjecaj COVID-19 krize na hrvatsko gospodarstvo, dostupno na: http://www.hde.hr/ekonomskapolitikahrvatske/publikacija/eph2001/004_Rogic_Bogdan_Raguz.pdf (pristupljeno: 21. lipnja 2021.)

22. Springer Link (2019.), dostupno na: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11558-019-09344-2> (pristupljeno 8. rujna 2021.)
23. Šakić, J. (2019.). Utjecaj globalizacije na gospodarstvo Republike Hrvatske, Završni rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efst%3A3102/datastream/PDF/view> (pristupljeno: 29. lipnja 2021.)
24. The Conversation (2020.), dostupno na: <https://theconversation.com/covid-19-has-shone-a-light-on-how-globalization-can-tackle-inequality-162046> (pristupljeno 8. rujna 2021.)
25. Tportal (2020.), dostupno na: <https://www.tportal.hr/teho/clanak/evo-koliko-je-otkazivanje-velikih-tehnoloskih-dogadanja-zbog-koronavirusa-dosad-kostalo-20200312> (pristupljeno 8. rujna 2021.)
26. The World Bank (2021.), dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/home> (pristupljeno 8. rujna 2021.)
27. United Nations Development Programme (2021.), dostupno na: <https://www.undp.org/> (pristupljeno 8. rujna 2021.)
28. World Bank Blogs (2020.), dostupno na: <https://blogs.worldbank.org/> (pristupljeno 9. rujna 2021.)
29. World Health Organization (2020.), dostupno na: <https://www.who.int/> (pristupljeno 8. rujna 2021.)
30. World Trade Organization (2021.), dostupno na: <https://www.wto.org/> (pristupljeno: 16. srpnja 2021.)

POPIS TABLICA I SLIKA

Slika 1 Stanje po regijama prema izvješću Svjetske zdravstvene organizacije (WHO).....	3
Tablica 1 Pokazatelji otvorenosti i ekonomskih odnosa s inozemstvom razvijenih država svijeta.....	8
Slika 2 Teorijska krivulja pandemije COVID-a 19.....	16
Slika 3 Makroekonomski model uklanjanja krize COVID-19.....	21
Tablica 2 Izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku i ostali pokazatelji ekonomskih odnosa za razdoblje od 2008. do 2020.....	30
Tablica 3 Izravna strana ulaganja u Republiku Hrvatsku prema djelatnostima u mil. eur. (2007. – prvo i drugo tromjesečje 2017.).....	30
Tablica 4 Pokazatelji ekonomskih odnosa Hrvatske s inozemstvom 2014. – 2020. godine.....	31
Slika 4 Indeks zaposlenosti u odabranim djelatnostima u Hrvatskoj (2015=100).....	34

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1 Prikaz KOF indeksa globalizacije Hrvatske za 2018. godinu.....	9
Grafikon 2 Usporedba KOF indeksa globalizacije svijeta i Hrvatske.....	10
Grafikon 3 Prikaz kretanja vanjske trgovine EU za vrijeme pandemije.....	15
Grafikon 4 Godišnje stope rasta hrvatskog gospodarstva na kvartalnoj razini između 2004. – 2020.....	20
Grafikon 5 Tekući i kapitalni račun platne bilance za razdoblje od 2016. – 2020.....	24
Grafikon 6 Financijski račun za razdoblje od 2016. – 2020.....	24
Grafikon 7 Bruto inozemni dug.....	25
Grafikon 8 Realne stope rasta tromjesečnog bruto domaćeg proizvoda.....	36